

Seat
No.

M.Ed. (Semester - II) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
SOCIOLOGY OF EDUCATION

Day & Date: Tuesday, 26-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) ——— शिक्षणाची गरज ही आर्थिक व भौतिक विकासासाठी होते.
 - 2) दिल्ली विद्यापीठाने उच्च शिक्षणामध्ये दुरस्थ: शिक्षणाची सुरुवात ——— साली केली.
 - 3) 'ऑगस्ट कॉम्ट' हा ——— जनक आहे.
 - 4) सामाजिक आणि आर्थिक घोरणासंबंधी शासकीय प्रतिबंध कमी असणे यालाच ——— म्हणतात.
 - 5) कलम ——— हे अल्पसंख्यांकाच्या संरक्षणासंबंधी आहे.
 - 6) सामाजिक अभ्यास हा ——— चा अभ्यास आहे.
 - 7) जागतिक शांतता व मानवी मूल्यांचा आदर ही ——— ची गरज आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) युनो चे प्रमुख उद्दिष्ट कोणते?
 - 2) 'सर्व शिक्षा अभियान' चा प्रारंभ कोणत्या योजनेत झाला?
 - 3) कोणता दिवस मानवी हक्क दिवस म्हणून साजरा केला जातो?
 - 4) बहुसांस्कृतिक समाजाचे घटक कोणते?
 - 5) जागतिकीकरणाची सुरुवात कोणत्या बाबीतून झाली?
 - 6) जागतिकीकरणाची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
 - 7) कोणत्या समितीने 'नॅशनल पॉलिसी ऑफ एज्युकेशन' 1986 चे पुनरावलोकन केले?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- 1) शिक्षणातील समता विरुद्ध असमानता स्पष्ट करा.
 - 2) नि:शालाकरण समाज म्हणजे काय? स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- 1) सामाजिकीकरण म्हणजे काय? सामाजिकीकरणामध्ये कुटुंबाची व शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा.
 - 2) शांतता शिक्षण म्हणजे काय? शांतता शिक्षणाचे विविध प्रकार लिहा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- 1) वंचित घटक म्हणजे काय? वंचिताच्या शैक्षणिक समस्या व त्यावरील उपाय स्पष्ट करा.
 - 2) जागतिकीकरण, उदारीकरण आणि खाजगीकरण ह्या संकल्पना स्पष्ट करा.
- प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16**
- 1) बहुसांस्कृतिक समाजाच्या शिक्षणाची गरज
 - 2) शांतता शिक्षणाची गरज आणि घटक
 - 3) सामाजिक परिवर्तनातील अडथळे
 - 4) शिक्षण ही एक सामाजिक प्रणाली
 - 5) निरंतर शिक्षणाची गरज आणि महत्त्व

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester - II) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
SOCIOLOGY OF EDUCATION

Day & Date: Tuesday, 26-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 07**
- 1) The need of Education for _____ economy and physical progress.
 - 2) The Distance education is started in the year _____ in Higher Education of Delhi University.
 - 3) August Comte is the founder of _____.
 - 4) _____ refers to relaxation of produce government restriction usually in the area of social and economic policies.
 - 5) Article _____ related with the protest of minorities.
 - 6) The study of society is nothing but study of _____.
 - 7) Global peace, Respect of Human values is need for _____.
- B) Answer in One Sentence. 07**
- 1) What is the main objective of UNO?
 - 2) In which policy 'Sarva Shiksha Abhiyan' was started?
 - 3) When is Human Right Day celebrated?
 - 4) Which are the factors of Multicultural Society?
 - 5) Which phenomenon commencement at Globalisation occurred?
 - 6) Write two characteristics of Globalisation?.
 - 7) Who reviewed 'National policy of Education' 1986?
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) State the equality verses inequality in Education.
 - b) What is De-schooling society? Explain.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) What is socialization? Explain the role of Family and Education in Socialization.
 - b) What is the concept of peace education? Write various types of peace education.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) What is meant by education for disadvantaged class? Discuss their educational problems and remedies.
 - b) Explain the concepts of Globalization, Liberalization and Privatization?
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four) 16**
- a) The role of Education in multicultural society
 - b) Need and components of peace education
 - c) The barriers in social change
 - d) Education is a social system
 - e) Need and importance of continuous education

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - II) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
CURRICULUM STUDIES**

Day & Date: Thursday, 28-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07
- 1) अभ्यासक्रमाच्या ----- आधारामध्ये मानवी कृतींच्या वर्गीकरणावर भर दिलेला असतो.
 - 2) समुदाय केंद्रित अभ्यासक्रम दृष्टिकोन हा ----- अभ्यासक्रमाशी संबंधित असतो.
 - 3) अभ्यासक्रम विकसनाचे हिल्डा टाबा हे प्रतिमान ----- वर्षी विकसित झाले.
 - 4) अभ्यासक्रमाचे उद्दिष्ट, आशय, व्यवहार मार्ग व ----- हे घटक आहेत.
 - 5) एन.सी.टी.ई.ने शिक्षक शिक्षणाचा ----- हा अभ्यासक्रम आराखडा 2009-10 मध्ये सादर केला.
 - 6) समुदाय केंद्रीत अभ्यासक्रम दृष्टीकोनात शिक्षकाची प्रमुख भूमिका ही ----- ची असते.
 - 7) SCF चे विस्तारित रूप हे ----- होय.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07
- 1) अभ्यासक्रम दृष्टीकोनाची व्याख्या सांगा.
 - 2) एकात्मिक अध्ययन अनुभूती म्हणजे काय?
 - 3) अभ्यासक्रम आराखडा यांची व्याख्या लिहा.
 - 4) पारंपारिक दृष्टीकोन अशी ओळख असणारा अभ्यासक्रम विकसन दृष्टीकोन कोणता?
 - 5) संस्कृतीचे संरक्षण म्हणजे काय?
 - 6) अकेंद्रित अभ्यासक्रमाची व्याख्या लिहा.
 - 7) अभ्यासक्रम भार म्हणजे काय?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) अभ्यासक्रमाचा आदर्शवादी आधार स्पष्ट करा.
- ब) अध्ययन अनुभूतीची निवड करतांना विचारात घ्यावयाच्या बाबी स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15
- अ) अभ्यासक्रम म्हणजे काय? अभ्यासक्रमाची विविध निर्धारके स्पष्ट करा.
- ब) मानवतावादी अभ्यासक्रमाचे हेतू, गुणवैशिष्ट्ये व शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15
- अ) अभ्यासक्रम विकासाचे व्यावसायिक प्रशिक्षण प्रतिमान स्पष्ट करा.
- ब) अध्ययन अनुभूती म्हणजे काय? अध्ययन अनुभूतीच्या विकासाची तत्वे व निकष स्पष्ट करा.
- प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16
- अ) आंतरविद्याशाखीय अध्ययन अनुभूतीची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) अभ्यासक्रम भाराच्या समस्या सांगा.
- क) समुदाय केंद्रित अभ्यासक्रम दृष्टीकोनाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) अभ्यासक्रम विकासाची कोणतीही एक उपपत्ती सांगा.
- इ) शिक्षक शिक्षणाचा अभ्यासक्रम आराखडा वर्णन करा.

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - II) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
CURRICULUM STUDIES**

Day & Date: Thursday, 28-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.

- Q.1 A) Fill in the Blanks** **07**
- 1) In the _____ basis of curriculum, they stress on classification of activities of man or human.
 - 2) Community centered curriculum approach is related to _____ curriculum.
 - 3) Hilda Taba model of curriculum development was developed in the year _____.
 - 4) The components of curriculum are objectives, content, transaction mode and _____.
 - 5) Namely, _____ curriculum framework was presented by NCTE in 2009-10 for Teacher Education.
 - 6) In the community centered curriculum approach the main role of teacher is _____.
 - 7) The long form of SCF is _____.
- B) Answer in One Sentence.** **07**
- 1) State the definition of curriculum approach.
 - 2) What is meant by integrated learning experiences?
 - 3) Write definition of curriculum framework.
 - 4) Which curriculum development approach is known as traditional approach?
 - 5) What is meant by preservation of culture?
 - 6) Write definition of decentralized curriculum.
 - 7) What is meant by curriculum load.
- Q.2 Answer the following questions.** **10**
- a) Explain ideological basis of curriculum.
 - b) Explain points to be considered while selecting learning experiences.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) What is meant by curriculum? Explain various determinants of curriculum.
 - b) Explain purpose, characteristics and role of teacher in humanistic curriculum.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) Explain Vocational/Training model of curriculum development.
 - b) What is meant by learning experiences? Explain principles and criteria for developing learning experiences.
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four)** **16**
- a) Explain the concept of interdisciplinary learning experience.
 - b) State problems of curriculum load.
 - c) Explain the concept of community centered curriculum approach.
 - d) State any one theory of curriculum development.
 - e) Describe curriculum framework of teacher education.

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - II) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
TEACHER EDUCATION – I**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) शिक्षक शिक्षण अभ्यासक्रम निर्मिती ----- द्वारे केली जाते.
 - 2) जर शिक्षक विद्यार्थ्यांना सुविधा देणारा असेल तर तो ----- शिक्षक असतो.
 - 3) विद्यार्थी शिक्षकांना क्षेत्रिय अनुभव ----- मध्ये मिळतील.
 - 4) शिक्षक शिक्षणात औद्योगिक क्षेत्रातून आलेली संकल्पना ----- ही आहे.
 - 5) मुलभूत अभ्यासक्रमासाठी समवयस्क गटाने अध्यापन हा ----- उपागम आहे.
 - 6) संकल्पनाचा आढावा ----- मध्ये उच्च शिक्षणातील शिक्षकांना दिला जातो.
 - 7) मुक्त विद्यापीठ हा स्रोत ----- शिक्षण पद्धतीसाठी आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) सेवापूर्व शिक्षक शिक्षणाचे एक उद्दिष्ट लिहा.
 - 2) सेवापूर्व शिक्षक शिक्षणासाठी ऑनलाईन पद्धतीची मर्यादा कोणती?
 - 3) आंतरवासिताची कोणतीही एक कृती (उपक्रम) लिहा.
 - 4) 'कार्यशाळा' म्हणजे काय?
 - 5) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणाची समोरासमोर पद्धत म्हणजे काय?
 - 6) शिक्षक शिक्षणातील प्रत्याभरणाचा अर्थ लिहा.
 - 7) शिक्षकाचा व्यावसायिक विकास म्हणजे काय?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) सेवापूर्व शिक्षक शिक्षणाची 'फेस टू फेस' पद्धत थोडक्यात स्पष्ट करा.
ब) शाळा आधारित प्रात्यक्षिक आणि आंतरवासिताचे मूल्यमापन तुम्ही कसे कराल?
- प्र.3 खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. 15**
- अ) शिक्षकांची भूमिका आणि कार्य स्पष्ट करा.
ब) आंतरवासिताचे अनुभव आणि उपक्रम कोणते? सविस्तर स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. 15**
- अ) सेवापूर्व शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमाचे नियोजन करण्याचे अंगे कोणती? प्रत्येक अंग थोडक्यात स्पष्ट करा.
ब) परिणामकारक शिक्षक शिक्षकाचे वैशिष्ट्ये व गुण स्पष्ट करा.
- प्र.5 खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 16**
- अ) शिक्षक शिक्षणाच्या दूरस्थ शिक्षण पद्धतीचे गुण व मर्यादा लिहा.
ब) प्रौढांच्या अध्ययन शास्त्राची तत्वे लिहा.
क) 'संचिका मूल्यनिर्धारण' यावर टिप लिहा.
ड) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षण कार्यक्रम संघटनाच्या सामाजिक समस्या कोणत्या?
इ) पायाभूत अभ्यासक्रमाचे व्यावहारिक उपागम कोणते?

Seat No.	
-------------	--

Set **P**

M.Ed. (Semester - II) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
TEACHER EDUCATION – I

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks** **07**
- 1) Preparation of the teacher education curriculum is done by _____.
 - 2) If teacher facilitate students then he is an _____ Teacher.
 - 3) Field experience to students teacher will be given in _____.
 - 4) Concept of _____ is came from Industrial area in Teacher education.
 - 5) Peer coaching is _____ approaches for the foundation courses.
 - 6) Review of concepts is given in _____ course for teacher in higher education.
 - 7) Open university is the source for _____ education mode.
- B) Answer in one Sentence** **07**
- 1) Write one objective of pre-service teacher education.
 - 2) What is limitation of online mode of preservice Teacher education?
 - 3) Write any one activity in internship.
 - 4) What do you mean by workshop?
 - 5) What is face to face mode of inservice teacher education?
 - 6) Define feedback in Teacher education?
 - 7) What is professional development of a teacher?
- Q.2 Answer the following questions.** **10**
- a) Explain in brief fact to face mode of pre-service teacher education.
 - b) How will you evaluate school based practicum and internship?
- Q.3 Answer any one of the following question.** **15**
- a) Explain teachers roles and functions.
 - b) What are the activities and experiences of Internship explain in detail?
- Q.4 Answer any one of the following question.** **15**
- a) What are the aspects for planning an inservice Teacher education program?
Explain any two aspects in brief.
 - b) Explain qualities and characteristics of an effective in service Teacher educator.
- Q.5 Answer any four of the following question.** **16**
- a) Write merits and limitations of distance mode of teacher education?
 - b) Write principles of Andragogy?
 - c) Write short note of port folio assessment?
 - d) What are the common problems for organizing an in service Teacher education programme?
 - e) What are transactional approaches for the foundation course?

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
ADVANCE RESEARCH METHOD

Day & Date: Friday, 22-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) विशिष्ट शततमकाखाली येणाऱ्या प्राप्तांकाच्या शेकडेवारीस ----- असे म्हणतात.
 - 2) 0.05 सार्थकता स्तरावर 't' ची किंमत सार्थ असेल तर ती ----- स्तरावरही सार्थ असते.
 - 3) एखादया सामग्रीच्या केंद्रीय प्रवृत्तीच्या सर्व परिमाणाची किंमत वेगवेगळी असले तर ----- वक्र येतो.
 - 4) संशोधन अहवालात मुख्यतः ----- विभाग असतात.
 - 5) संदर्भ लेखन करताना सामान्यपणे ---- शैली वापरतात.
 - 6) सामग्रीतील जास्त वेळा आलेल्या प्राप्तांकास ---- म्हणतात.
 - 7) प्रभाज विचलनासाठी ---- हे चिन्ह वापरतात.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) मध्यमानांचे उपयोग लिहा.
 - 2) क्रमांकन शलाकाची व्याख्या लिहा.
 - 3) को -व्हायन्सचे प्रकार कोणते?
 - 4) संशोधन अहवालातील प्राथमिक भागाचे घटक कोणते?
 - 5) मध्यमानाची प्रमाप त्रुटी म्हणजे काय?
 - 6) प्रवाह विश्लेषण कोणत्या संशोधनात वापरतात.
 - 7) नियतकालिकेतील लेखाचा संदर्भाचे उदाहरण ARA शैलीने लिहा.
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) संशोधन सारांश आणि संशोधन प्रस्ताव यातील फरक लिहा.
ब) सामग्री प्रकार कोणते? अंतर शलाका व गुणोत्तर शलाका स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) अपरिमितीय चाचणीची व्याख्या लिहा. कायस्केंअर चाचणी स्पष्ट करा.
ब) त्रिकोणीकरणाचे प्रकारासहित वर्णन करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) प्रवाह विश्लेषण उदाहरणासह स्पष्ट करा.
ब) प्रचलनाची व्याख्या लिहा त्याचे उपयोग व सूत्र लिहा.
- प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16**
- अ) केंद्रीय प्रवृत्तीच्या परिमाणाचे उपयोग
ब) शुन्य परिकल्पना परिक्षण
क) सहसंबंध
ड) संदर्भिय विश्लेषण
इ) एस.पी.एस.एस. चे सामग्री विश्लेषणासाठी उपयोग

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
ADVANCE RESEARCH METHOD**

Day & Date: Friday, 22-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 07**
- 1) Percentage of score lies below certain percentile is known as _____.
 - 2) If 't' value is significant at 0.05 level than it is also significant at _____ level.
 - 3) If value of all measures of central tendency for same data is different then _____ curve occurs.
 - 4) Research Report mainly consists _____ sections.
 - 5) In writing reference generally _____ style is used.
 - 6) Maximum repeated score in data is called _____.
 - 7) For Standard Deviation _____ symbol is used.
- B) Answer the following questions. 07**
- 1) Write use of mean.
 - 2) Define ordinal scale.
 - 3) What are the types of co-variance?
 - 4) What are the components of preliminary sections of Research Report?
 - 5) What is standard error of mean?
 - 6) In which Research trend-analysis is used?
 - 7) Give example of writing reference of an article in Journal by using APA style?
- Q.2 Answer the following questions. (Any one) 10**
- 1) Differentiate between Research Abstract and Research Synopsis.
 - 2) What are data types? Explain Internal and Ratio scale.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 15**
- 1) Define non parametric tests. Explain chi-square test in detail.
 - 2) Describe triangulation with its types.
- Q.4 Answer the following Questions. (Any One) 15**
- a) Explain in detail trends analysis with example.
 - b) Define regression, write its uses and equations.
- Q.5 Write Short Notes (Any Four) 16**
- a) Uses of measures of central tendency
 - b) Testing of Null hypothesis
 - c) Correlation
 - d) Context Analysis
 - e) Use of S.P.S.S. for data analysis

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
TEACHER EDUCATION – II**

Day & Date: Monday, 25-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) अनुभवी शिक्षकांच्या अध्यापनाचे निरीक्षण हे प्रशिक्षणार्थीच्या ----- ची वाढ करण्यासाठी आहे.
 - 2) कर्तव्य पार पडताना शिक्षकांनी जर काही कार्यशाळांना उपस्थिती ठेवली तर अशा प्रकारच्या प्रशिक्षणास ----- म्हणतात.
 - 3) शिक्षक शिक्षण संस्थांना मान्यता देण्याचे काम ----- संस्था मार्फत होते.
 - 4) शिक्षक-शिक्षकाचा प्रभाव हा त्याच्या ----- प्रभुत्वावरून दिसून येतो.
 - 5) नॉर्मल स्कूलची स्थापना ----- शिक्षण देण्यासाठी झाली.
 - 6) सरावपाठ अध्यापन करणे हा ----- शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमाचा भाग नाही.
 - 7) अध्ययनावर बहुमाध्यम संचाचा परिणाम हे संशोधन ----- संदर्भास संबंधित आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) प्राथमिक शिक्षणाच्या शिक्षक प्रशिक्षणावर देखरेख करणारी संस्था कोणती?
 - 2) शिक्षक शिक्षणाच्या प्रशिक्षणार्थी मधील सुप्त गुणांना प्रोत्साहन कोण देते?
 - 3) कोणत्या वर्षापासून माध्यमिक शिक्षकांसाठी दोन वर्षांचा अभ्यासक्रम सुरु झाला?
 - 4) UGC चे पूर्ण रूप काय?
 - 5) NCTE चे पूर्ण रूप काय?
 - 6) अशासकीय संस्थेचे कोणतेही एक कार्य लिहा.
 - 7) सूक्ष्म अध्यापनाची कोणतीही दोन कौशल्ये लिहा.
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणाच्या संरचनेचे वर्णन करा.
ब) सर्व शिक्षा अभियानाचे महत्त्व व भूमिका लिहा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) कातरकाम आणि शारीरिक शिक्षण शिक्षकाची भूमिका व महत्त्व लिहा.
ब) विविध अशासकीय संघटना कोणत्या? सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमासाठी त्या पुढाकार कशा घेतात?
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) माध्यमिक शालेय शिक्षकांच्या सेवापूर्व प्रशिक्षणाच्या गुणवत्तेसाठी प्रभाव टाकणारे घटक स्पष्ट करा.
ब) शिक्षक शिक्षणाच्या संशोधनातील प्रयोगशाळा आणि प्रत्यक्ष अनुभव संशोधनाचे वर्णन करा.
- प्र.5 थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16**
- अ) सहकार्यात्मक विकास उपागम – शिक्षक विकासासाठी
ब) शालेय अभ्यासक्रमातील NCERT ची भूमिका
क) शिक्षकांचा व्यावसायिक विकास
ड) प्रभावी शिक्षक शिक्षणाची वैशिष्ट्ये
इ) संशोधनाचे निष्कर्ष

Seat No.	
-------------	--

Set **P**

M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
TEACHER EDUCATION – II

Day & Date: Monday, 25-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks** **07**
- 1) Observation of teaching of experienced teacher is useful to improve _____ of trainees.
 - 2) While doing duty of a teacher if teacher attended same workshop then this type of training is called _____.
 - 3) Recognition for teacher education institute is given by _____.
 - 4) Effectiveness of teacher educator is displayed through his command our _____.
 - 5) Normal schools were established for giving _____ education.
 - 6) Conducting practice lesson is not a part of _____ service.
 - 7) Effectiveness of multimedia package on learning is research related to _____ context.
- B) Answer in One Sentence.** **07**
- 1) Which council monitor on Teacher Education Training for primary education?
 - 2) Who faster inbuilt trait in trainee of teacher education?
 - 3) From which year Teacher Education Program for secondary education started for two year?
 - 4) What is full form of UGC?
 - 5) Write the full form of NCTE.
 - 6) Write any one function of NGO.
 - 7) Write any two skills of micro teaching.
- Q.2 Answer the following questions.** **10**
- a) Describe structure of Inservice Teacher Education.
 - b) Write importance and role of Sarva Shiksha Abhiyan.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) Explain in detail role and importance of Craft and Physical teacher.
 - b) What are different NGO's? How they take initiative for implementing Inservice Teacher Education Program?
- Q.4 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) Explain the detail factors influencing the quality of Preservice Education of secondary school teacher.
 - b) Describe laboratory and field research issues of research in teacher education.
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four)** **16**
- a) Co-operative development approach to teacher development
 - b) Role of NCERT in school curriculum
 - c) Professional development of teacher
 - d) Characteristics of an effective teacher education program.
 - e) Findings of research

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec- 2019
ELEMENTARY SCHOOL LEVEL STATUS, ISSUES AND CONCERNS**

Day & Date: Wednesday, 27-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) भारतात RTE चळवळीचा प्रारंभ ----- यांनी केला.
 - 2) 'कृतिद्वारा शिक्षण' ही पध्दती ----- यांनी सुचविली.
 - 3) भारतात नवोदय विद्यालयांची सुरुवात ----- यांच्या शिफारशीमुळे झाली.
 - 4) UEE चे विस्तारित रूप -----
 - 5) प्राथमिक शिक्षकाची किमान शैक्षणिक अर्हता -----.
 - 6) NGO चे विस्तारित रूप -----
 - 7) RTE म्हणजे -----.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) DIET चे विस्तारित रूप काय?
 - 2) निम्न प्राथमिक स्तरांवर कोणत्या इयत्तांचा समावेश होतो?
 - 3) मूलभूत भाषिक कौशल्ये कोणती?
 - 4) अभ्यासक्रमानुसार विकासात्मक वैशिष्ट्ये व नॉर्मस् कोणते?
 - 5) ग्रामीण प्राथमिक शिक्षणातील प्रमुख समस्या कोणत्या?
 - 6) प्राथमिक शिक्षण गुणवत्तापूर्ण का असावे?
 - 7) प्राथमिक स्तरावर विद्यार्थ्यांना आहार देण्यासाठी राबविल्या जाणाऱ्या उपक्रमाचे नाव काय?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) क्षमतेची विकासात्मक वैशिष्ट्ये लिहा.
- ब) महात्मा गांधीजींनी सुचविलेल्या कृतिद्वारा शिक्षण पध्दतीचे महत्त्व लिहा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) 15**
- अ) विशेष गरजा असणारी बालके म्हणजे काय? त्यांच्या विषयीच्या प्रमुख समस्या व आव्हाने स्पष्ट करा.
- ब) ग्रामीण भागात जिल्हा प्राथमिक शिक्षण विभागाची भूमिका सांगून त्याबाबत ध्येये व कार्यनीतीची विस्तृत चर्चा करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) 15**
- अ) प्राथमिक स्तरावरील विद्यार्थ्यांचे स्वातंत्र्य व शिस्त म्हणजे काय? पालक व शिक्षकाच्या भूमिकेची चर्चा करा.
- ब) मध्यान्ह भोजन म्हणजे काय? योग्य अंमलबजावणीत जबाबदाऱ्या कोणत्या?
- प्र.5 थोडक्यात टीपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16**
- अ) प्राथमिक शिक्षणात एन.जी.ओ. ची भूमिका
 - ब) सर्व शिक्षा अभियानाची ध्येये कोणती?
 - क) प्राथमिक शिक्षणात पंचायतराजची भूमिका
 - ड) स्थगिती म्हणजे काय?
 - इ) विद्यार्थी केंद्रित दृष्टीकोन म्हणजे काय?

Seat No.	
-----------------	--

M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec- 2019
ELEMENTARY SCHOOL LEVEL STATUS, ISSUES AND CONCERNS

Day & Date: Wednesday, 27-11-2019
 Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
 2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the blanks. 07**
- 1) Movement start of RTE in India by _____.
 - 2) 'Learning by doing' method suggested by _____.
 - 3) Navodaya Vidyalaya started in India as per recommendation of _____.
 - 4) What is meant by UEE _____.
 - 5) Minimum qualification of the primary teachers is _____.
 - 6) Full form of NGO is _____.
 - 7) RTE Means _____.
- B) Answer in one sentence. 07**
- 1) What is the full form of DIET?
 - 2) Which standard are included in loar primary level?
 - 3) Which are the basic language skills?
 - 4) Which are the developmental characteristics and norms as per syllabus?
 - 5) Which are the major problems in rural primary education?
 - 6) Why the elementary education should be qualitative?
 - 7) Name to program which provide the diet for students at elementary stage.
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Write the developmental characteristics of ability.
 - b) Write the importance of learning by doing method suggested by M.K. Gandhi.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) What is meant by Differently able children? Explain the main issues and challenges them.
 - b) What is the role of District Primary education in rural area? Discuss the goals and strategies.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) What is meant by freedom and discipline of primary level student? Discuss the role of parents & teachers.
 - b) What is meant by mid-day-meals? Which are the responsibilities of implemt properly?
- Q.5 Write short notes. (Any Four) 16**
- a) Role of NGO in Primary Education
 - b) Which are the goals of Sarva Shiksha Abhiyan?
 - c) Role of Panchyatraj in Primary Education
 - d) What is meant by Stagnation?
 - e) What is learner centered approach?

Seat
No.

Set P

**M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
SECONDARY SCHOOL LEVEL STATUS, ISSUES AND CONCERNS**

Day & Date: Wednesday, 27-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पुर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) महाराष्ट्रामध्ये प्राथमिक स्तरावरील शिक्षणाचे अभ्यासक्रम विकसन ----- ही संस्था करते.
 - 2) अध्ययनकर्त्याचा बुद्धिगुणांक 39 पेक्षा कमी असेल तर त्यास ----- अध्ययनकर्ता म्हणतात.
 - 3) भारतातील शिक्षक शिक्षणाचे पदवी शिक्षणक्रम दोन वर्षांचे करण्याची शिफारस ----- या समितीने केली.
 - 4) शिक्षक शिक्षणात सा.स.मू. मध्ये ----- व साकारिक मूल्यमापनाचा वापर केला जातो.
 - 5) माध्यमिक शिक्षणाच्या सदयस्थिती मध्ये ----- इयत्ता समाविष्ट आहेत.
 - 6) UGC चे विस्तारित रूप ----- आहे.
 - 7) शिक्षणाची ----- ही उपपत्ती गार्डनर यांनी मांडली..
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) गळती म्हणजे काय?
 - 2) वेगळ्या प्रकारची सक्षम मुले म्हणजे काय?
 - 3) कुमारवस्थेतील मुलांचा वयोगट कोणता?
 - 4) विषमायोजनाची व्याख्या सांगा.
 - 5) भारतात शिक्षक शिक्षणाच्या महाविद्यालयांना मान्यता कोण देते?
 - 6) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षण म्हणजे काय?
 - 7) MIS चे विस्तारित रूप काय?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) बहु बुद्धिमत्तेसाठी शिक्षण ही संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) माध्यमिक शिक्षणाच्या सार्वत्रिकीकरणाशी संबंधित समस्यांचे वर्णन करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) 10**
- अ) NUEPA ची भूमिका स्पष्ट करा.
ब) शालेय आंतरवासिता कार्यक्रमाचे मूल्यमापन तुम्ही कसे कराल?
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10**
- अ) मूल्यमापन म्हणजे काय? प्रमाणक संदर्भीय व निकष संदर्भीय मूल्यमापन स्पष्ट करा.
ब) पर्यायी शाळेचा अर्थ सांगून माध्यमिक स्तरावरील पर्यायी शाळांच्या समस्या व कार्यनिती स्पष्ट करा.
- प्र.5 खालील प्रश्नाची उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10**
- अ) सेवा पूर्व शिक्षक शिक्षण म्हणजे काय? सेवापूर्व शिक्षक शिक्षणाच्या समस्या स्पष्ट करा.
ब) माध्यमिकची स्थिती सांगून कुमारवस्थेची अध्ययन- अध्यापन प्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्र.6 कोणत्याही चार वर टिपा लिहा.

- अ) माध्यमिक शिक्षण व्यवस्थापन प्रणालीतील गुणवत्तेचे समस्या सांगा.
- ब) शैक्षणिक प्रक्षेपण ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) NCERT ची कार्ये लिहा.
- ड) पोर्टफोलिओ मूल्यनिर्धारण ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) मुलींच्या शिक्षणाच्या समस्या सांगा.

Seat No.	
-----------------	--

M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
SECONDARY SCHOOL LEVEL STATUS, ISSUES AND CONCERNS

Day & Date: Wednesday, 27-11-2019
 Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
 2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the blanks by choosing correct alternatives given below. 07**
- 1) In Maharashtra, _____ institution is develop the curriculum of primary level education.
 - 2) The intelligence Quotient of learner is below 39 is called _____ learner.
 - 3) _____ committee was recommended two year degree course of teacher Education in India.
 - 4) _____ and summative evaluation is used in CCE in teacher Education.
 - 5) In present status of secondary education, _____ standards are included.
 - 6) The full of UGC is _____.
 - 7) Gardner was stated theory of _____ for education.
- B) Answer in One Sentence 07**
- 1) What is meant by dropout?
 - 2) State definition of differently abled children.
 - 3) What is the age group of adolescence children?
 - 4) State definition of maladjustment.
 - 5) Who give recognition to teacher education institutions in India?
 - 6) What is meant by in service teacher education?
 - 7) What is the full form of MIS?
- Q.2 Answer the following Questions 10**
- a) Explain the concept of education for multiple intelligence.
 - b) Describe the problems related to universalisation of secondary education.
- Q.3 Answer the following Questions 10**
- a) Explain the roles of NUEPA.
 - b) How will you evaluate school internship programme?
- Q.4 Answer the following Questions (Any One) 10**
- a) What is meant by evaluation? Explain norm referenced and criterion reference evaluation.
 - b) State the meaning of Alternative schooling and explain problem & strategies of alternative schooling at secondary stage.
- Q.5 Answer the following questions (Any one) 10**
- a) What is meant by Pre-service teacher education? Explain problems of pre-service teacher education.
 - b) State the status of secondary and explain the process of teaching-learning of adolescence.

Q.6 Write Short Notes. (Any Four)

- a) State issues of quality in secondary education management system.
- b) Explain the concept of educational projection.
- c) Write the functions of NCERT.
- d) Explain the concept of port folio assessment.
- d) State problems of education for girls.

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec- 2019
ELEMETARY SCHOOL LEVEL CURRICULUM, PEDAGOGY AND
ASSESSMENT**

Day & Date: Friday, 29-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पुर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) ----- हा निम्न प्राथमिक स्तर आहे.
 - 2) भारतातील मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा वयोमान कालावधी ----- हा आहे.
 - 3) 'रिकाम्या जागा भरा' हा ----- प्रकारचा प्रश्न आहे.
 - 4) विद्यार्थ्यांला नवोदय विद्यालयात प्रवेश ----- इयत्ता उत्तीर्ण झाल्यावर मिळतो.
 - 5) भारतात शिक्षणाचा अधिकार ही चळवळ ----- यांनी सुरु केली.
 - 6) एम. एस. सी. ई. आर. टी. चे कार्यालय ----- या शहरात आहे.
 - 7) सर्व शिक्षा अभिनयाची अंमलबजावणी ----- या तारखेच्या अध्यादेशापासून सुरु झाली.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) प्राथमिक स्तरावरील अभ्यासक्रमात कोणत्या विषयांचा समावेश होतो?
 - 2) कोठारी आयोगाचा कालावधी कोणता?
 - 3) सेवांतर्गत प्रशिक्षण म्हणजे काय?
 - 4) 'बालक - केंद्रीत अध्यायनांतील महत्त्वपूर्ण घटक कोणता?
 - 5) संशोधनाचे मुख्य प्रकार कोणते?
 - 6) महाराष्ट्रातील प्राथमिक शिक्षण देणाऱ्या शासकीय संस्था कोणत्या?
 - 7) भाषेची मुलभूत कौशल्ये कोणती?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) सेवापूर्व प्रशिक्षणाची गरज व उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
 - ब) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 1986 ची उद्दिष्टे लिहा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) अभ्यासक्रम म्हणजे काय? अभ्यासक्रमी दृष्टीकोनाची सर्वसामान्य तत्वे विद्यार्थी 'केंद्रीत, नाटयीकरण व भूमिका पालन पध्दतीच्या अनुषंगाने' लिहा.
 - ब) सर्व शिक्षा अभियान म्हणजे काय? त्याची ध्येये, प्रवेश व संवादणुकी बाबत विस्तृत स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे महत्त्व काय ते सांगून चिकित्सक मूल्यमापन व सेवांतर्गत प्रशिक्षणाचे आयोजन करताना येणाऱ्या अडचणींची चर्चा करा.
 - ब) प्राथमिक शिक्षणाच्या अभ्यासक्रमाचे स्वरूप लिहा व प्राथमिक शिक्षणाच्या अभ्यासक्रमाच्या तत्वांची चर्चा करा.
- प्र.5 थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16**
- अ) मैदानी खेळांचे महत्त्व काय?
 - ब) कला शिक्षणाची उद्दिष्टे लिहा.
 - क) संशोधनातील कार्यात्मक व्याख्यांचे महत्त्व लिहा.
 - ड) प्राथमिक शिक्षणात कथा - कथनचे महत्त्व लिहा.
 - इ) एम. एस. सी. ई. आर. टी. ची कार्ये लिहा.

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec- 2019
ELEMETARY SCHOOL LEVEL CURRICULUM, PEDAGOGY AND
ASSESSMENT**

Day & Date: Friday, 29-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the blanks** **07**
- 1) _____ is the lower primary level.
 - 2) In India free and compulsory education period is _____.
 - 3) 'Fill in the blanks' is the _____ types question.
 - 4) Admission given to the student in Navodaya Vidyalaya after passing the std. _____.
 - 5) Movement of RTE in India started by _____.
 - 6) MSCERT office is in the _____ city.
 - 7) Sarva Shiksha Abhiyan implementation through GR from _____.
- B) Answer in one sentence** **07**
- 1) Which subjects are included in primary level curriculum?
 - 2) Which are the duration of Kothari Commission?
 - 3) What is meant by in service training?
 - 4) Which are the important factor in child centered teaching?
 - 5) Which are the main types of research?
 - 6) Which government organizations given primary education in Maharashtra?
 - 7) Which are the basic language skills?
- Q.2 Answer the following questions.** **10**
- a) Explain the need and objectives of pre-service training.
 - b) Write the objectives of NEP 1986.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) What is meant by curriculum? Write the general principles to curricular approaches of child centered, dramatization and role play method.
 - b) What is meant by Sarva Shiksha Abhiyan? Explain the goals, enrollment and achievement of them.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) What is the importance of training programs? Discuss the critical evaluation and problem in implementing in service training.
 - b) Write the nature of elementary school curriculum and explain the principles of elementary education.
- Q.5 Write short notes. (Any Four)** **16**
- a) What is importance of outdoor games?
 - b) Write the objectives of Art education.
 - c) Write the importance of functional definitions in Research.
 - d) Write the importance of story-telling in primary education.
 - e) Write the function of MSCERT.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
SECONDARY SCHOOL LEVEL CURRICULUM, PEDAGOGY AND
ASSESSMENT**

Day & Date: Friday, 29-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

सूचना : सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) NCF चे विस्तारीत रूप ----- आहे.
 - 2) भारतामधील ----- हे पहिले समर्पित 'शैक्षणिक उपग्रह' आहे जे वर्ग खोलीत उपग्रह आधारित द्विमार्ग संप्रेषण करते.
 - 3) उजाळा वर्ग हे ----- प्रकारचे शिक्षक प्रशिक्षक कार्यक्रम आहे.
 - 4) शिक्षणक्रमाच्या शेवटी येणारे मूल्यमापन हे ----- प्रकारचे आहे.
 - 5) महाराष्ट्रामध्ये माध्यमिक शिक्षण राज्य मंडळ हे ----- शहरात आहे.
 - 6) वर्तनवादी दृष्टीकोनाचा पुरस्कर्ता ----- हा आहे.
 - 7) दूरपरिषद हा ----- तंत्रज्ञानाचा प्रकार आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) आधार प्रणाली म्हणजे काय?
 - 2) एकात्मिक अध्ययन अनुभूतीची व्याख्या सांगा.
 - 3) आंतरक्रियात्मक तंत्रज्ञानाचे कोणतेही एक उदाहरण लिहा.
 - 4) अभ्यासक्रम विकसनातील स्वायलता म्हणजे काय?
 - 5) आकारिक मूल्यमापनाच्या कोणत्याही दोन साधनांची नावे लिहा.
 - 6) ज्ञानरचनावादाची कोणतेही दोन गुणवैशिष्ट्ये लिहा.
 - 7) महाराष्ट्रात माध्यमिक शालेय अभ्यासक्रमाचे विकसन कोणती संस्था करते?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) माध्यमिक शालेय स्तरावरील भाषा अभ्यासक्रमाची अंमलबजावणी प्रक्रिया स्पष्ट करा.
ब) अभ्यासक्रमाच्या घटकांचे वर्णन करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) अभ्यासक्रम म्हणजे काय? अभ्यासक्रम निर्मितीची तत्वे स्पष्ट करा.
ब) माध्यमिक शालेय स्तरावरील विज्ञान व गणित अभ्यासक्रम अंमलबजावणी प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) ई - अध्ययन म्हणजे काय? ई - आशय रचनेची संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) सेवापूर्व प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे स्वरूप व समस्या स्पष्ट करा.
- प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16**
- अ) माध्यमिक शिक्षणाची राज्य मंडळाची भूमिका स्पष्ट करा.
ब) EDUSAT च्या संकल्पनेचे वर्णन करा.
क) माध्यमिक शालेय स्तरावरील सामाजिक शास्त्राच्या अभ्यासक्रमाचे स्वरूप सांगा.
ड) आंतरविद्याशास्त्रीय अध्ययन अनुभूती म्हणजे काय?
ई) शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमाचे मूल्यमापन ही संकल्पना स्पष्ट करा.

Seat No.	
----------	--

Set P

**M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
SECONDARY SCHOOL LEVEL CURRICULUM, PEDAGOGY AND
ASSESSMENT**

Day & Date: Friday, 29-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

Instructions: All questions are compulsory.

- Q.1 A) Fill in the Blanks** **07**
- 1) The full form of NCF is _____.
 - 2) _____ is the first dedicated "Educational Satellite" that provide India with satellite based two way communication to classroom.
 - 3) Refresher course is the _____ type of teacher training program.
 - 4) _____ type of evaluation is comes at the end of the course.
 - 5) State Board of Secondary education in Maharashtra, is placed at _____ city.
 - 6) The advocator of behaviorist approach is _____.
 - 7) Teleconferencing is a type of _____ technology.
- B) Answer in One Sentence** **07**
- 1) What is meant by support system?
 - 2) Define integrated learning experiences.
 - 3) Write any one example of interactive technology.
 - 4) What is meant by autonomy in developing curriculum?
 - 5) Write any two tools name of formative evaluation.
 - 6) Write any two characteristics of constructivism.
 - 7) Which institute is develop the secondary school curriculum in Maharashtra?
- Q.2 Answer the following questions.** **10**
- a) Explain the language curriculum implementation process of secondary school level.
 - b) Describe the components of curriculum.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) What is meant by curriculum? Explain the principles of curriculum construction.
 - b) Explain the science and mathematics curriculum implementation process at secondary school level.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) What is meant by e-learning? Explain the concept of designing of e-content.
 - b) Explain the nature and problems of pre-service training programmes.
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four)** **16**
- a) Explain rate of state board in secondary education.
 - b) Describe the concept of EDUSAT.
 - c) State nature of social science curriculum at secondary school level.
 - d) What is meant by interdisciplinary learning experiences?
 - e) Explain the concept of evaluation of teacher education programmes.

Seat
No.

**M.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
ADVANCE RESEARCH METHOD**

Day & Date: Friday, 22-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पुर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07
- 1) खरा शून्य बिंदू ----- श्रेणीमध्ये असतो.
 - 2) जर तीन चले असतील तर ----- गुणोत्तराची मापन करण्यासाठी गरज असते.
 - 3) EXCEL सॉफ्टवेअरचा उपयोग ----- विश्लेषणासाठी होतो.
 - 4) ----- सुत्राचा वापर Z गुण काढण्यासाठी केला जातो.
 - 5) ए.पी.ए. चे पूर्ण रूप ----- आहे.
 - 6) काय स्क्वेअर ----- प्रकारची चाचणी आहे.
 - 7) संशोधन अहवालाच्या पहिल्या प्रकरणाचे नाव ----- आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07
- 1) माहितीचे वर्गांतर दिले असेल तर बहुलक काढण्याचे सुत्र लिहा.
 - 2) मध्यमानाचे सुत्र लिहा.
 - 3) अपरिमितीय चाचण्या म्हणजे काय?
 - 4) गुणोत्तर शलाका म्हणजे काय?
 - 5) त्रिकोणीकरणाच्या कोणत्या प्रकारामध्ये क्षमतांमधील भेद किंवा व्यक्तिनिष्ठता कमी होते?
 - 6) शैक्षणिक संशोधनासाठी संदर्भाचा उपयोग याचा अर्थ लिहा.
 - 7) केंद्रिय प्रवृत्ती म्हणजे काय?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) परिमितीय व अपरिमितीय चाचणीतील फरक लिहा.
 - ब) ॲनोव्हा चाचणीचे प्रकार स्पष्ट करा व त्यांचे उपयोग लिहा.
- प्र.3 खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. 15
- अ) परिकल्पनेचा अर्थ व व्याख्या लिहा. परिकल्पनेचे प्रकार स्पष्ट करा.
 - ब) संशोधन अहवालातील मुख्य विभागातील प्रकरणाची नावे लिहा. व प्रत्येक प्रकरणातील घटकांची चर्चा करा.
- प्र.4 खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. 15
- अ) प्रसामान्य संभाव्य वक्र म्हणजे काय? त्याचे वैशिष्ट्ये व उपयोग लिहा.
 - ब) पुढील वारंवारीता विभाजनाचे प्रमाण विचलन ठरवा. प्रमाणविचलनाच्या प्राप्त मुल्यावरून कोणता अर्थबोध होतो ते स्पष्ट करा.

C.I.	F
160-169	05
150-159	08
140-149	14
130-139	29
120-129	38
110-119	16
100-109	11
90-99	08
80-89	07
70-79	04
	N=140

प्र.5 खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा.

- अ) त्रिकोणीकरणाचे प्रकार
- ब) मध्यमानाचे उपयोग
- क) नामांकन शलाका
- ड) प्रतिगमनाची संकल्पना
- इ) कायस्क्वेअर चाचणी

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
ADVANCE RESEARCH METHOD**

Day & Date: Friday, 22-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 07**
- 1) _____ scale has true zero point.
 - 2) If there are more than three variable _____ ratio is necessary to calculate.
 - 3) EXCEL software is used for _____ analysis.
 - 4) _____ formula is used for Z score.
 - 5) Full form of APA is _____.
 - 6) Chi-square is _____ type of test.
 - 7) Name of the First chapter of research report is _____.
- B) Answer in one sentence. 07**
- 1) Write formula for calculating mode if class interval data are given.
 - 2) Write formula for mean.
 - 3) What is mean by non parametric test?
 - 4) What is mean by ratio scale?
 - 5) In which type of triangulation the potential bias or subjectivity is reduce?
 - 6) Write the names of main section of educational research.
 - 7) What is mean by central tendency?
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Write difference between parametric and nonparametric test.
 - b) Explain the types of ANOVA and its use.
- Q.3 Answer any one of the following questions. 15**
- a) Write the meaning and definition of hypothesis. Explain the types of hypothesis.
 - b) Write the names of the chapters in main section of research report. Discuss the components in every chapter.
- Q.4 Answer any one of the following questions. 15**
- a) What is mean by normal probability curve? Write its characteristics and applications.

- b) Decide the standard deviation of following frequency distribution. Explain the meaning through acquired value of standard deviation.

C.I.	F
160-169	05
150-159	08
140-149	14
130-139	29
120-129	38
110-119	16
100-109	11
90-99	08
80-89	07
70-79	04
	N=140

Q.5 Write short notes. (Any Four)

16

- a) Types of triangulation
- b) Use of mean
- c) Nominal scale
- d) Concept of regression
- e) Chi-square test

Seat
No.

**M.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
TEACHER EDUCATION – II**

Day & Date: Monday, 25-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) भविष्यकाळात शिक्षक हा 'टीचर' असण्यापेक्षा ----- असेल.
 - 2) उजाळा वर्ग हे ----- शिक्षक शिक्षणाचे एक उदाहरण आहे.
 - 3) एन.सी.टी.ई. ची स्थापना ----- मध्ये झाली.
 - 4) शिक्षक शिक्षणाचा प्रारंभ ----- येथे झाला.
 - 5) नॅक चे मुख्य कार्यालय ----- येथे आहे.
 - 6) शिक्षक शिक्षण संस्थांना मान्यता देणे अथवा काढून घेणे हे कार्य ----- यांचे आहे.
 - 7) विचार करणे आणि नियोजन करणे ही वर्ग समस्येची दोन साधने आहेत
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणाचे महत्त्व कोणी सांगितले?
 - 2) नवोदय विद्यालयाचा अभ्यासक्रम कोणती संस्था तयार करते?
 - 3) शिक्षक विकासाचे दृष्टीकोन कोणते?
 - 4) संबोध या क्षेत्राचा समावेश कोणत्या क्षेत्रात होतो?
 - 5) एन.सी.टी.ई. चे पूर्ण रूप काय?
 - 6) कॅसकेड प्रतिमानाचा वापर कोणत्या प्रशिक्षणासाठी करतात?
 - 7) शिक्षकाचे वर्गातील वर्तन कोणत्या बाबींशी संबंधित असते?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) एस. सी. टी. ई. ची कार्ये लिहा.
- ब) अध्यापनाची आधुनिक संकल्पना स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) शिक्षक बनविण्याच्या प्रक्रियेतील शिक्षकीय संस्था विद्यापीठाची निगडीत कोणत्या आहेत?
- ब) शालेय शिक्षणाच्या विविध संदर्भात तुम्ही शिक्षकांची निर्मिती कशी कराल? शालेय आंतरवासिता म्हणजे काय? तिचा उपयोग शिक्षक निर्मितीसाठी कसा होतो?
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) शिक्षकांच्या व्यावसायिक विकासातील आव्हाने कोणती? शिक्षक शिक्षणाच्या गुणवत्तेची खात्री तुम्ही कशी द्याल?
- ब) शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमात कला, कातरकाम, संगीत आणि शारीरिक शिक्षण शिक्षकांची भूमिका आणि महत्त्व काय?
- प्र.5 थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16**
- अ) शिक्षक विकासासाठी प्रभाव पाडणारे वैयक्तिक घटक
- ब) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमासाठी अशासकीय संघटनांचा पुढाकार
- क) माध्यमिक शिक्षणाच्या वैश्विकीकरणाचे शिक्षक शिक्षणात अंमलबजावणी
- ड) परिणामकारक शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमाची वैशिष्ट्ये
- इ) शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमातील नवीन संशोधन अभ्यासाचा आढावा.

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
TEACHER EDUCATION – II

Day & Date: Monday, 25-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 07**
- 1) In future teacher will be _____ than teacher.
 - 2) Refresher course is the example of _____ teacher education.
 - 3) NCTE was established in _____.
 - 4) The beginning of teacher education first started at _____.
 - 5) Head office of NAAC is at _____.
 - 6) To grant or cancel recognition to the teacher education institutes is task of _____.
 - 7) To think and to plan are the two tools of class problem stated by _____.
- B) Answer in One Sentence. 07**
- 1) Who says the importance of In service teacher education?
 - 2) Which organizations prepare the syllabus of Navodaya Vidyalaya?
 - 3) Which are the approaches of teacher development?
 - 4) The area of concept is included in which field?
 - 5) What is the full form of NCTE?
 - 6) Cascade model use for which training?
 - 7) The classroom behavior of teacher are related to which aspects?
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Write functions of NCTE.
 - b) Explain the modern concept of the teaching.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) Which are the Government agencies with universities preparing teachers?
 - b) How will you prepare teacher for different concept of school education?
What is internship? How it is useful for preparing teachers?
- Q.4 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) What are the challenges in professional development of teachers? How will you give assurance of quality of teacher education?
 - b) What is role and importance of teacher for art, craft, music and physical education in teacher education program?
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four) 16**
- a) Personal factors influencing teacher development
 - b) Initiative of NGO's for In service teacher education program
 - c) Implementation of universalization of secondary education in teacher education at secondary level.
 - d) Characteristics of effective teacher education program.
 - e) Review of few recent research studies in TEP.

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
ELEMENTARY SCHOOL LEVEL STATUS, ISSUES AND CONCERNS**

Day & Date: Wednesday, 27-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) 3 H ही संकल्पना ----- विचारवंताने सांगितली.
 - 2) शांतिनिकेतनची स्थापना ----- साली झाली.
 - 3) खडू फळा मोहिमेची शिफारस ----- धोरणाने केली.
 - 4) जिल्हा प्राथमिक शिक्षण कार्यक्रमाची सुरुवात ----- साली झाली.
 - 5) UEE चे पूर्ण रूप -----.
 - 6) मध्यान्ह भोजन योजना ----- साली सुरु झाली.
 - 7) प्रसिध्द गीतांजली काव्यसंग्रह ----- ने लिहिला.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) भारतीय संविधानातील मूलभूत हक्काचा कायदा कोणता आहे?
 - 2) शारदमाता कन्याशाळेची स्थापना कोणी केली?
 - 3) भाषा कौशल्ये कोणकोणती आहेत?
 - 4) सर्व शिक्षा अभियानाची सुरुवात केव्हा झाली?
 - 5) खडू फळा मोहिमेचा अर्थ लिहा.
 - 6) कोणत्या राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखड्यावर ज्ञानरचनावाद पुरस्कृत केला?
 - 7) विकासाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) मुलोट्टोगी शिक्षण पध्दतीची वैशिष्ट्ये लिहा.
ब) महात्मा गांधीजींच्या कृतिकेंद्रित अध्ययनाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) गळती म्हणजे काय? गळतीची कारणे स्पष्ट करा.
ब) शिक्षणाचा अधिकार म्हणजे काय? शिक्षणाचा अधिकार कलमातील तरतुदींची चर्चा करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) मुलींच्या शिक्षणाची उद्दिष्टे लिहा. मुलींच्या शिक्षणात येणाऱ्या समस्यांवर उपाय लिहा.
ब) जिल्हा प्राथमिक शिक्षण कार्यक्रमाची चर्चा करा.
- प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16**
- अ) सर्व शिक्षा अभिनयाची उद्दिष्टे
ब) प्राथमिक शिक्षणात शिस्तीचे महत्त्व
क) NCF 2005 च्या शिफारशी
ड) शांतिनिकेतन
इ) प्राथमिक शिक्षणाचे सार्वत्रिकीकरण

Seat No.	
-----------------	--

**M.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
ELEMENTARY SCHOOL LEVEL STATUS, ISSUES AND CONCERNS**

Day & Date: Wednesday, 27-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 07**
- 1) _____ thinker say the concept of 3 H.
 - 2) Shantiniketan established on _____ year.
 - 3) _____ policy recommended operation black board.
 - 4) District primary education programme started from _____ year.
 - 5) Full form of UEE _____.
 - 6) Mid-day-Meal shceme started from _____ year.
 - 7) The famous book Gitanjali written by _____.
- B) Answer in One Sentence. 07**
- 1) Which is the Foundation act in Indian constitution?
 - 2) Who established the Shardamata girls school?
 - 3) Which are the language skills?
 - 4) When started the Sarv Shiksha Abhiyan?
 - 5) Write the meaning of Operation black board?
 - 6) Which national curriculum framework introduced constructivism?
 - 7) Write the characteristics of development.
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Write the characteristics of basic education of Mahatma Gandhi.
 - b) Explain the action centered learning.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) What is mean by dropout? Explain the reasons of dropout.
 - b) What is mean by educational right? Discuss the provisions of educational act.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) Write the objectives of girls education. Suggest the remedies on girls education problems.
 - b) Discuss the district primary education programme.
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four) 16**
- a) Objectives of Sarv Shiksha Abhiyan
 - b) Important of discipline at primary education
 - c) Recommendations of NCF 2005
 - d) Shantinikatan
 - e) Activities of universal primary education

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
SECONDARY SCHOOL LEVEL STATUS, ISSUES AND CONCERNS**

Day & Date: Wednesday, 27-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पुर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) महाराष्ट्रामध्ये प्राथमिक स्तरावरील शिक्षणाचे अभ्यासक्रम विकसन ----- ही संस्था करते.
 - 2) अध्ययनकर्त्याचा बुद्धिगुणांक 39 पेक्षा कमी असेल तर त्यास ----- अध्ययनकर्ता म्हणतात.
 - 3) भारतातील शिक्षक शिक्षणाचे पदवी शिक्षणक्रम दोन वर्षांचे करण्याची शिफारस ----- या समितीने केली.
 - 4) शिक्षक शिक्षणात सा.स.मू. मध्ये ----- व साकारिक मूल्यमापनाचा वापर केला जातो.
 - 5) माध्यमिक शिक्षणाच्या सदयस्थिती मध्ये ----- इयत्ता समाविष्ट आहेत.
 - 6) UGC चे विस्तारित रूप ----- आहे.
 - 7) शिक्षणाची ----- ही उपपत्ती गार्डनर यांनी मांडली.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) गळती म्हणजे काय?
 - 2) वेगळ्या प्रकारची सक्षम मुले म्हणजे काय?
 - 3) कुमारवस्थेतील मुलांचा वयोगट कोणता?
 - 4) विषमायोजनाची व्याख्या सांगा.
 - 5) भारतात शिक्षक शिक्षणाच्या महाविद्यालयांना मान्यता कोण देते?
 - 6) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षण म्हणजे काय?
 - 7) MIS चे विस्तारित रूप काय?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) बहु बुद्धिमत्तेसाठी शिक्षण ही संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) माध्यमिक शिक्षणाच्या सार्वत्रिकीकरणाशी संबंधित समस्यांचे वर्णन करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) 10**
- अ) NUEPA ची भूमिका स्पष्ट करा.
ब) शालेय आंतरवासिता कार्यक्रमाचे मूल्यमापन तुम्ही कसे कराल?
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10**
- अ) मूल्यमापन म्हणजे काय? प्रमाणक संदर्भीय व निकष संदर्भीय मूल्यमापन स्पष्ट करा.
ब) पर्यायी शाळेचा अर्थ सांगून माध्यमिक स्तरावरील पर्यायी शाळांच्या समस्या व कार्यनिती स्पष्ट करा.
- प्र.5 खालील प्रश्नाची उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10**
- अ) सेवा पूर्व शिक्षक शिक्षण म्हणजे काय? सेवापूर्व शिक्षक शिक्षणाच्या समस्या स्पष्ट करा.
ब) माध्यमिकची स्थिती सांगून कुमारवस्थेची अध्ययन- अध्यापन प्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्र.6 कोणत्याही चार वर टिपा लिहा.

- अ) माध्यमिक शिक्षण व्यवस्थापन प्रणालीतील गुणवत्तेचे समस्या सांगा.
- ब) शैक्षणिक प्रक्षेपण ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) NCERT ची कार्ये लिहा.
- ड) पोर्टफोलिओ मूल्यनिर्धारण ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) मुलींच्या शिक्षणाच्या समस्या सांगा.

Seat No.	
----------	--

Set **P**

M.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
SECONDARY SCHOOL LEVEL STATUS, ISSUES AND CONCERNS

Day & Date: Wednesday, 27-11-2019
 Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
 2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the blanks by choosing correct alternatives given below. 07**
- 1) In Maharashtra, _____ institution is develop the curriculum of primary level education.
 - 2) The intelligence Quotient of learner is below 39 is called _____ learner.
 - 3) _____ committee was recommended two year degree course of teacher Education in India.
 - 4) _____ and summative evaluation is used in CCE in teacher Education.
 - 5) In present status of secondary education, _____ standards are included.
 - 6) The full of UGC is _____.
 - 7) Gardner was stated theory of _____ for education.
- B) Answer in One Sentence 07**
- 1) What is meant by dropout?
 - 2) State definition of differently abled children.
 - 3) What is the age group of adolescence children?
 - 4) State definition of maladjustment.
 - 5) Who give recognition to teacher education institutions in India?
 - 6) What is meant by in service teacher education?
 - 7) What is the full form of MIS?
- Q.2 Answer the following Questions 10**
- a) Explain the concept of education for multiple intelligence.
 - b) Describe the problems related to universalisation of secondary education.
- Q.3 Answer the following Questions 10**
- a) Explain the roles of NUEPA.
 - b) How will you evaluate school internship programme?
- Q.4 Answer the following Questions (Any One) 10**
- a) What is meant by evaluation? Explain norm referenced and criterion reference evaluation.
 - b) State the meaning of Alternative schooling and explain problem & strategies of alternative schooling at secondary stage.
- Q.5 Answer the following questions (Any one) 10**
- a) What is meant by Pre-service teacher education? Explain problems of pre-service teacher education.
 - b) State the status of secondary and explain the process of teaching-learning of adolescence.

Q.6 Write Short Notes. (Any Four)

- a) State issues of quality in secondary education management system.
- b) Explain the concept of educational projection.
- c) Write the functions of NCERT.
- d) Explain the concept of port folio assessment.
- d) State problems of education for girls.

Seat
No.

Set P

**M.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec- 2019
ELEMENTARY SCHOOL LEVEL CURRICULUM, PEDAGOGY AND
ASSESSMENT**

Day & Date: Friday, 29-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) डी.पी.ई.पी. कार्यक्रमाची सुरुवात ----- वर्षापासून झाली.
 - 2) खडू फळा मोहीमेची शिफारस ----- धोरणाने केली.
 - 3) एन. सी. ई. आर. टी. चे मुख्यालय ----- येथे आहे.
 - 4) दैनंदिन निरीक्षण ----- प्रकारचे मूल्यमापन आहे.
 - 5) उजाळा व उद्बोधन वर्ग ----- शिक्षक - प्रशिक्षण उपक्रम आहे.
 - 6) कोठारी आयोगाचा कालावधी ----- होता.
 - 7) प्राथमिक स्तरावर पाठ्यपुस्तकाची निर्मिती ----- करते.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) भाषा कौशल्ये कोणती आहेत?
 - 2) एस.एस.ए. चे पूर्ण रूप लिहा.
 - 3) साकारिक मूल्यमापनाची साधने लिहा.
 - 4) राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा (2005) चे अध्यक्ष कोण होते?
 - 5) एम.एस.सी.ई.आर.टी. चे पूर्ण रूप लिहा.
 - 6) प्राथमिक स्तरावरील अभ्यासक्रमात विद्यार्थ्यांचे कौशल्य विकसित करण्यासाठी कोणकोणत्या विषयांचा समावेश असावा?
 - 7) जिल्हा पातळीवर सेवांतर्गत शिक्षक-प्रशिक्षण देणारी संस्था कोणती?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) प्राथमिक स्तरावरील अध्ययनाच्या विविध पद्धती लिहा. कथाकथनाचे महत्व लिहा.
ब) प्राथमिक शिक्षणात एम.एस.सी.ई.आर.टी. ची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. 15**
- अ) सेवापूर्व व सेवांतर्गत शिक्षक प्रशिक्षणाची संकल्पना लिहा. सेवापूर्व शिक्षक प्रशिक्षणात येणाऱ्या समस्यांची चर्चा करा.
ब) सर्व शिक्षा अभियानाची ध्येये लिहा. सर्व शिक्षा अभियानातील कोणत्याही दोन योजनांची चर्चा करा.
- प्र.4 खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. 15**
- अ) मूल्यमापन म्हणजे काय? आकारीक मूल्यमापन साधनांची चर्चा करा.
ब) अभ्यासक्रमाची संकल्पना स्पष्ट करा. अभ्यासक्रमाची सर्व सामान्य तत्वे लिहा.
- प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16**
- अ) कृति आधारित अध्ययनाचे महत्व
 - ब) आरोग्य व शारीरिक शिक्षणाचे महत्व
 - क) एन.सी.एफ. 2005 शिफारशी
 - ड) डी.पी.ई.पी ची उद्दिष्टे
 - इ) मध्यान्ह भोजन योजना

Seat No.	
-----------------	--

**M.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec- 2019
ELEMENTARY SCHOOL LEVEL CURRICULUM, PEDAGOGY AND
ASSESSMENT**

Day & Date: Friday, 29-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks** **07**
- 1) DPEP programme started from _____ year.
 - 2) _____ policy recommended operation blackboard scheme.
 - 3) The head quarter of NCERT is at _____.
 - 4) Daily observation is the _____ evaluation.
 - 5) Refresher & orientation course is the _____ teacher training activities.
 - 6) Kothari commissions duration was _____.
 - 7) Publications of the primary level text books in Maharashtra by _____.
- B) Answer in One Sentence** **07**
- 1) Which are the language skills?
 - 2) Write the full form of SSA.
 - 3) Write the summative evaluation tools.
 - 4) Who are the Chairman of National Curriculum Framework 2005?
 - 5) Write the full form of MSCERT.
 - 6) Which subjects are included to developing students skills in primary level curriculum?
 - 7) Which institute are going district level in service teacher training?
- Q.2 Answer the following Questions** **10**
- a) Write the training method at primary level. Write importance of story-telling.
 - b) Explain the role of MSCERT in primary education.
- Q.3 Answer any one of the following question.** **15**
- a) Write the concept of preservice & inservice teacher training. Discuss the problems of preservice teacher training.
 - b) Write the goals of Sarv Shiksha Abhiyan. Discuss the any two schemes of Sarv Shiksha Abhiyan.
- Q.4 Answer any one of the following question.** **15**
- a) What is evaluation? Discuss the formative evaluation tools.
 - b) Explain the concept of curriculum. Write the general principles of curriculum.
- Q.5 Write Short Notes (Any Four)** **16**
- a) Importance of Action based learning
 - b) Importance of health & physical education
 - c) Recommendations of NCF 2005
 - d) Objectives of DPEP
 - e) Mid-day-meal scheme

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
SECONDARY SCHOOL LEVEL CURRICULUM, PEDAGOGY AND
ASSESSMENT**

Day & Date: Friday, 29-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

सूचना : सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) NCF चे विस्तारीत रूप ----- आहे.
 - 2) भारतामधील ----- हे पहिले समर्पित 'शैक्षणिक उपग्रह' आहे जे वर्ग खोलीत उपग्रह आधारित द्विमार्ग संप्रेषण करते.
 - 3) उजाळा वर्ग हे ----- प्रकारचे शिक्षक प्रशिक्षक कार्यक्रम आहे.
 - 4) शिक्षणक्रमाच्या शेवटी येणारे मूल्यमापन हे ----- प्रकारचे आहे.
 - 5) महाराष्ट्रामध्ये माध्यमिक शिक्षण राज्य मंडळ हे ----- शहरात आहे.
 - 6) वर्तनवादी दृष्टीकोनाचा पुरस्कर्ता ----- हा आहे.
 - 7) दूरपरिषद हा ----- तंत्रज्ञानाचा प्रकार आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) आधार प्रणाली म्हणजे काय?
 - 2) एकात्मिक अध्ययन अनुभूतीची व्याख्या सांगा.
 - 3) आंतरक्रियात्मक तंत्रज्ञानाचे कोणतेही एक उदाहरण लिहा.
 - 4) अभ्यासक्रम विकसनातील स्वायलता म्हणजे काय?
 - 5) आकारिक मूल्यमापनाच्या कोणत्याही दोन साधनांची नावे लिहा.
 - 6) ज्ञानरचनावादाची कोणतेही दोन गुणवैशिष्ट्ये लिहा.
 - 7) महाराष्ट्रात माध्यमिक शालेय अभ्यासक्रमाचे विकसन कोणती संस्था करते?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) माध्यमिक शालेय स्तरावरील भाषा अभ्यासक्रमाची अंमलबजावणी प्रक्रिया स्पष्ट करा.
ब) अभ्यासक्रमाच्या घटकांचे वर्णन करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) अभ्यासक्रम म्हणजे काय? अभ्यासक्रम निर्मितीची तत्वे स्पष्ट करा.
ब) माध्यमिक शालेय स्तरावरील विज्ञान व गणित अभ्यासक्रम अंमलबजावणी प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) ई - अध्ययन म्हणजे काय? ई - आशय रचनेची संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) सेवापूर्व प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे स्वरूप व समस्या स्पष्ट करा.
- प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16**
- अ) माध्यमिक शिक्षणाची राज्य मंडळाची भूमिका स्पष्ट करा.
ब) EDUSAT च्या संकल्पनेचे वर्णन करा.
क) माध्यमिक शालेय स्तरावरील सामाजिक शास्त्राच्या अभ्यासक्रमाचे स्वरूप सांगा.
ड) आंतरविद्याशास्त्रीय अध्ययन अनुभूती म्हणजे काय?
ई) शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमाचे मूल्यमापन ही संकल्पना स्पष्ट करा.

Seat No.	
----------	--

Set **P**

**M.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
SECONDARY SCHOOL LEVEL CURRICULUM, PEDAGOGY AND
ASSESSMENT**

Day & Date: Friday, 29-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

Instructions: All questions are compulsory.

- Q.1 A) Fill in the Blanks** **07**
- 1) The full form of NCF is _____.
 - 2) _____ is the first dedicated "Educational Satellite" that provide India with satellite based two way communication to classroom.
 - 3) Refresher course is the _____ type of teacher training program.
 - 4) _____ type of evaluation is comes at the end of the course.
 - 5) State Board of Secondary education in Maharashtra, is placed at _____ city.
 - 6) The advocator of behaviorist approach is _____.
 - 7) Teleconferencing is a type of _____ technology.
- B) Answer in One Sentence** **07**
- 1) What is meant by support system?
 - 2) Define integrated learning experiences.
 - 3) Write any one example of interactive technology.
 - 4) What is meant by autonomy in developing curriculum?
 - 5) Write any two tools name of formative evaluation.
 - 6) Write any two characteristics of constructivism.
 - 7) Which institute is develop the secondary school curriculum in Maharashtra?
- Q.2 Answer the following questions.** **10**
- a) Explain the language curriculum implementation process of secondary school level.
 - b) Describe the components of curriculum.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) What is meant by curriculum? Explain the principles of curriculum construction.
 - b) Explain the science and mathematics curriculum implementation process at secondary school level.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) What is meant by e-learning? Explain the concept of designing of e-content.
 - b) Explain the nature and problems of pre-service training programmes.
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four)** **16**
- a) Explain rate of state board in secondary education.
 - b) Describe the concept of EDUSAT.
 - c) State nature of social science curriculum at secondary school level.
 - d) What is meant by interdisciplinary learning experiences?
 - e) Explain the concept of evaluation of teacher education programmes.

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
PSYCHOLOGICAL FOUNDATION OF EDUCATION**

Day & Date: Saturday, 23-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07
- 1) मूल्ये ही ----- प्रकारची प्रेरणा आहे.
 - 2) गरजांचे श्रेणीबद्ध वर्गीकरण सिध्दांत ----- यांनी विकसित केला आहे.
 - 3) वर्तनवादाचा जनक ----- हे आहेत.
 - 4) कूर्ट लेविन हे ----- वादाशी निगडीत आहेत.
 - 5) व्यक्तीभेद हे ----- असते आणि तो प्रकार नसतो.
 - 6) व्यक्तीच्या जीन्स शिवाय ----- हा घटक जास्त परिणाम करीत असतो.
 - 7) आंतरव्यक्तिक संबंध समजण्यासाठी ----- या तंत्राचा उपयोग केला जातो.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07
- 1) प्रेरणेची व्याख्या लिहा.
 - 2) व्यक्तीभेद म्हणजे काय?
 - 3) सामाजिक प्रेरणेचे दोन प्रकार लिहा.
 - 4) "Gestalt" या शब्दांचा इंग्रजीत अर्थ काय आहे?
 - 5) अनुवंशाच्या माध्यमातून कोणती गुणवैशिष्ट्ये संक्रमित होतात?
 - 6) विद्यार्थ्याबाबत माहिती गोळा करण्यासाठी कोणत्या साधनाचा उपयोग करतात?
 - 7) अपवादात्मक बालकांचे प्रकार कोणकोणते आहेत?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) प्रेरणेषिषयीचे सामाजिक घटक स्पष्ट करा.
- ब) शैक्षणिक उपक्रमांच्या संघटनातील व्यक्तीभेदाचे परिणाम लिहा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15
- अ) शिक्षक व विद्यार्थी यांच्या बदलत्या भूमिके संदर्भात मानसशास्त्रातील वैदिक संप्रदाय सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
- ब) समूह गतिशीलता म्हणजे काय? समूह गतीशीलता अभ्यासण्यासाठी विविध साधनांचा तुम्ही वापर कसा कराल?
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15
- अ) प्रेरणा म्हणजे काय? अध्ययन व अनुदेश संदर्भात प्रेरणेच्या सिध्दांताचे परिणाम स्पष्ट करा.
- ब) अनुवंश व परिस्थिती यांची व्यक्ती भेदातील भूमिका काय आहे? व्यक्तीभेदाच्या मर्यादा आणि त्याचे मोजमाप सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
- प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16
- अ) मानसशास्त्राचा मानवतावादी संप्रदाय
- ब) प्रेरणेचे भावनिक घटक
- क) व्यक्तीभेदाचे महत्त्व
- ड) वर्ग हा एक समूह
- इ) समूहाचे प्रकार व त्यांची उदाहरणे

Seat No.	
-----------------	--

Set P

**M.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
PSYCHOLOGICAL FOUNDATION OF EDUCATION**

Day & Date: Saturday, 23-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 07**
- 1) Values are _____ type of motivation.
 - 2) Hierarchy of needs theory developed by _____.
 - 3) The father of behaviourism is _____.
 - 4) Kurt Lewin is associated with _____ ism.
 - 5) Individual difference is of _____ and not of kind.
 - 6) The _____ is everything that affects the individual except his genes.
 - 7) To understand interpersonal relations _____ technique is used.
- B) Answer in One Sentence. 07**
- 1) Define motivation.
 - 2) What is individual difference?
 - 3) Write two types of social motivation.
 - 4) What is the meaning of Gestalt in English?
 - 5) Which characteristics transferred in heredity?
 - 6) Which tool is used to collect information about student?
 - 7) What are types of exceptional children?
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Explain social factors related to motivation.
 - b) Write implication of individual differences for organizing educational programmes.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) Explain vedic school w.r. to changing role of teacher and students in details.
 - b) What is Group dynamics? How will you use different techniques to study group dynamics?
- Q.4 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) What is motivation? Explain implications of theories of motivation in the context of learning and instruction.
 - b) What is the role of heredity and environment in individual differences? Explain extent of individual differences and its measurement.
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four) 16**
- a) Humanistic school of psychology
 - b) Emotional factors related to motivation
 - c) Importance considering individual differences
 - d) Classroom as a group
 - e) Types of groups with illustration

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
EDUCATIONAL PLANNING**

Day & Date: Tuesday, 26-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) प्रथम पंचवार्षिक योजनेचा कालावधी ---- होता.
 - 2) SCERT ही शैक्षणिक संस्था ---- स्तरावर कार्य करते.
 - 3) बहुस्तरीय नियोजनाची गरज ही ---- यांनी मांडली.
 - 4) SIEMAT चे विस्तारीत रूप हे ---- आहे.
 - 5) शिक्षणाच्या वर्तमान मागणीनुसार शैक्षणिक गरजा व विकास हे ---- शैक्षणिक नियोजन दृष्टिकोनात निश्चित केले जातात.
 - 6) बहुस्तरीय नियोजनामध्ये केंद्रिय नियोजन, योजना नियोजन या संकल्पनांशी संबंधित ---- स्तराचे नियोजन असते.
 - 7) जिल्हा स्तरावर कार्य करणारी ---- ही शैक्षणिक संस्था आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) शैक्षणिक नियोजनाचे कोणतेही दोन प्रकारांची नावे लिहा.
 - 2) NUEPA चे विस्तारीत रूप सांगा.
 - 3) संस्था नियोजन म्हणजे काय?
 - 4) केंद्रिय नियोजनाला कोणते नियोजन विरोध करते?
 - 5) मॅक्रो नियोजन म्हणजे काय?
 - 6) पंचवार्षिक योजनेचे कोणतेही एक गुण सांगा.
 - 7) पंचवार्षिक योजनेचे कोणतेही एक वैशिष्ट्य सांगा.
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- 1) शैक्षणिक नियोजनाची मार्गदर्शक तत्वे स्पष्ट करा.
 - 2) शिक्षणाच्या पंचवार्षिक योजनेचे परिणाम स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- 1) शैक्षणिक नियोजन म्हणजे काय? शैक्षणिक नियोजनाची गरज व महत्त्व स्पष्ट करा.
 - 2) शैक्षणिक नियोजन दृष्टिकोनाचा अर्थ सांगा व सामाजिक मागणी आणि मानव शक्ती हे शैक्षणिक नियोजनाचे दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- 1) SCERT व DIET यांचे आराखडा व कार्य स्पष्ट करा.
 - 2) शिक्षणाच्या पंचवार्षिक योजनेची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी व प्रमुख वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16**
- 1) सूक्ष्म नियोजनाची संकल्पना
 - 2) पंचवार्षिक योजनेचे दोष
 - 3) नियोजनाच्या पद्धती
 - 4) शैक्षणिक नियोजनाचे स्वरूप
 - 5) NUEPA ची कार्ये

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
EDUCATIONAL PLANNING**

Day & Date: Tuesday, 26-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 07**
- 1) _____ is the period of first five year plan.
 - 2) SCERT is a educational institution works at _____ level.
 - 3) _____ was stated the need of multi level planning.
 - 4) The long form of SIEMAT is _____.
 - 5) _____ educational planning approach consists in determining educational needs and development in terms of current demands for education.
 - 6) Central planning, policy planning concepts are related to _____ level of planning in multi level planning.
 - 7) _____ is the educations institution works at district level.
- B) Answer in One Sentence. 07**
- 1) Write any two names of types of educational planning.
 - 2) State the long form of NUEPA.
 - 3) What is meant by institutional planning?
 - 4) Which planning is opposed to centralised planning?
 - 5) What is meant by macro planning?
 - 6) State any one merit of five year plans.
 - 7) State any one feature of five year plans.
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- 1) Explain guiding principles of educational planning.
 - 2) Describe impact of five year plans on education.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 15**
- 1) What is meant by educational planning? Explain need and importance of educational planning?
 - 2) State meaning of educational planning approach and explain social demand & man-power approach of educational planning.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One) 15**
- 1) Explain the structure and functions of SCERT and DIET's.
 - 2) Explain historical background and main features of five year plans related to education.
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four) 16**
- 1) Concept of micro planning
 - 2) Demerits of five year plans
 - 3) Methods of planning
 - 4) Nature of educational planning
 - 5) Functions of NUEPA

Seat
No.

Set P

**M.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

Day & Date: Tuesday, 26-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) विद्यार्थ्यांस 'परीसंस्थेविषयी ज्ञान देणे' हे ----- स्तरावर दिल्या जाणाऱ्या पर्यावरण शिक्षणाचे उद्दिष्ट आहे.
 - 2) खनिज तेल हे ----- साधनसंपदाचे उदाहरण आहे.
 - 3) 'पर्यावरणीय जागृती' हे नव्या काळासाठीचे मूल्य म्हणून रुजावे असे ----- ने सुचविले.
 - 4) पर्यावरणाची गुणवत्ता कायम राखण्यासाठी भारतीय संसदेने 1986 मध्ये ----- ला मान्यता दिली.
 - 5) शाश्वत विकासाची संकल्पना अंज्याच्या उदाहरणातून ----- या संघटनेने जगासमोर मांडली.
 - 6) सुंदरलाल बहुगुणा हे ----- आंदोलनाशी संबंधित होते.
 - 7) 'शाश्वत विकास' हा शब्दप्रयोग ----- आयोगाने प्रथम वापरला.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) शाश्वत विकास म्हणजे काय?
 - 2) कोणता दिवस त्सुनामी दिवस म्हणून पाळला जातो?
 - 3) 'पर्यावरणीय जागृती' हे मूल्य रुजवण्याचे मार्ग लिहा.
 - 4) वायु प्रदूषण नियंत्रण कायद्याचा मुख्य उद्देश कोणता आहे?
 - 5) शाश्वत विकासाची उपांगे लिहा.
 - 6) स्टॉकहोम परिषदेचा मुख्य विषय काय होता?
 - 7) नैसर्गिक संसाधने म्हणजे काय?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) शाश्वत विकासासाठी कार्यनीती स्पष्ट करा.
ब) नैसर्गिक स्रोतांच्या संरक्षणातील शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) महाराष्ट्रातील प्रचलित शालेय अभ्यासक्रमातील पर्यावरण शिक्षणाच्या अभ्यासाची चर्चा करा.
ब) पर्यावरण प्रभाव मूल्यनिर्धारण म्हणजे काय? त्याच्या पायऱ्या व तत्वे स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) नैसर्गिक स्रोतांचे संवर्धन यावर सविस्तर चर्चा करा.
ब) पर्यावरण शिक्षण म्हणजे काय? शाश्वत विकासाच्या आंतरराष्ट्रीय बांधिलकी विषयी तुमचे मत स्पष्ट करा.
- प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16**
- अ) शाश्वत विकासाची सामाजिक अंगे
 - ब) पर्यावरण शिक्षणाची ची व्याप्ती
 - क) शाश्वत विकासासाठी नवोपक्रम
 - ड) नर्मदा बचाव आंदोलन
 - इ) एन.सी.एफ. 2005 मधील पर्यावरण शिक्षणाचे स्थान

Seat No.	
-------------	--

Set **P**

M.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Day & Date: Tuesday, 26-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Que. No.1 is compulsory. It should be solved in first 20 minutes in Answer Book on page No.3

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 07**
- 1) 'Giving knowledge about ecosystem to students' it is the objective of environmental education at _____ level.
 - 2) Mineral oil is the example of _____ resource.
 - 3) _____ has suggested that environmental awareness should be inculcate as a value for new age.
 - 4) In 1986, Indian Parliament gave permission to _____ to maintain continuous quality of environment.
 - 5) The concept of sustainable development is stated to the world by _____ organisation with the example of eggs.
 - 6) Sundarlal Bahuguna is related to _____ movement.
 - 7) The word 'Sustainable Development' was used firstly by _____ commission.
- B) Answer in One Sentence. 07**
- 1) What do you meant by Sustainable Development?
 - 2) Which day is followed as 'Tsunami Day'?
 - 3) Write the ways of inculcating 'environmental awareness' value.
 - 4) What is the main objective of Pollution Control Act?
 - 5) Write dimensions of Sustainable Development.
 - 6) What is main theme of Stockhome Conference?
 - 7) What is meant by Natural Resources?
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Explain the strategies for Sustainable Development.
 - b) Explain the role of Education in conservation of Natural resources.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) Discuss the study of present curriculum of Environmental Education at school level of Maharashtra state.
 - b) What is Environmental Impact Assessment? Explain the steps and principles of EIA.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) Discuss in details the conservation of natural resources.
 - b) What is Environmental Education? Explain your opinion about international commitments to sustainable development.
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four) 16**
- a) Social dimensions of sustainable development
 - b) Scope of Environmental Education
 - c) Innovations for sustainable development
 - d) Narmda Bachao Movement
 - e) Place of Environmental Education in NCF 2005

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec- 2019
EDUCATIONAL MANAGEMENT

Day & Date: Thursday, 28-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) PERT चे विस्तारित रूप ----- होय.
 - 2) SWOT या शब्दातील म्हणजे ----- होय.
 - 3) व्यवस्थापनाच्या उच्च स्तरावर जे निर्णय घेतले जातात त्यांना ----- निर्णय म्हणतात.
 - 4) सातत्यपूर्ण सुधारणेतून यश प्राप्तीसाठी समग्र गुणवत्ता व्यवस्थापन ही एक ----- आहे.
 - 5) शाळा समाजाचे एक लहान प्रारूप आहे असे ----- म्हणतात.
 - 6) भविष्य कार्याशी संबंधित प्रथम कार्य निश्चित करणे म्हणजे नियोजन अशी व्याख्या ----- यांनी मांडली आहे.
 - 7) POSDCORB शब्दामध्ये, ----- यांनी व्यवस्थापनाचे कार्य वर्णन केले आहे?
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) नेतृत्व म्हणजे काय?
 - 2) TQM चे विस्तारीत रूप सांगा.
 - 3) आर्थिक नियोजन म्हणजे काय?
 - 4) वेळ व्यवस्थापनाची व्याख्या लिहा.
 - 5) बैठक कौशल्य म्हणजे काय?
 - 6) कृती मूल्यमापनाची व्याख्या लिहा.
 - 7) शालेय परिणामकारकता व्याख्या सांगा.
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- 1) शाळा एक सामाजिक संघटना ही संकल्पना स्पष्ट करा.
 - 2) मानवी स्रोतांची गुणवत्ता हमी स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- 1) संघटनात्मक संरचनेची मूलभूत संकल्पना व प्रकार स्पष्ट करा.
 - 2) शालेय कृती व्यवस्थापनाचे घटक स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- 1) शिक्षणातील स्रोतांची गुणवैशिष्ट्ये सांगून शिक्षणातील स्रोत व्यवस्थापनाची गरज स्पष्ट करा.
 - 2) बैठक कौशल्य व सादरीकरण कौशल्य याची संकल्पना स्पष्ट करा.
- प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16**
- 1) संघ बांधणीची संकल्पना
 - 2) स्रोतांमध्ये राज्यांची भूमिका
 - 3) शालेय कृतींची देखरेख
 - 4) अध्ययन संघटना
 - 5) स्रोतांची देखभाल

Seat No.	
-------------	--

Set	P
-----	---

M.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec- 2019
EDUCATIONAL MANAGEMENT

Day & Date: Thursday, 28-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 07**
- 1) The long form of PERT is _____.
 - 2) In SWOT word 's' stands for _____.
 - 3) The decision which has taken on upper level of management is called _____ decision.
 - 4) Total quality management is _____ to success through continuous improvement.
 - 5) School is small model of society is said by _____.
 - 6) To first fixed work related to work of future is called planning this definition is stated by _____.
 - 7) In POSDCORB word, _____ describe the work of management.
- B) Answer in One Sentence. 07**
- 1) What is meant by leadership?
 - 2) State the long form of TQM.
 - 3) What is meant by financial planning?
 - 4) Write definition of time management.
 - 5) What is meant by meeting skills?
 - 6) Write definition of Performance appraisal.
 - 7) State definition of school effectiveness.
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- 1) Explain the concept of school as a social organization.
 - 2) Explain the quality assurance in human resources.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 15**
- 1) Explain the basic concept and types of organizational structure.
 - 2) Explain the components of performance management in schools.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One) 15**
- 1) State characteristics of resources in education and explain need for resources management in education.
 - 2) Explain the concept of meeting skills and presentation skills.
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four) 16**
- 1) Concept of Team building
 - 2) Role of State in Resources
 - 3) Monitoring School Performance
 - 4) Learning organizations
 - 5) Maintenance of resources

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
DISASTER MANAGEMENT**

Day & Date: Thursday, 28-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) 'ओझोनचा क्षय' ही ----- प्रकारातील आपत्ती आहे.
 - 2) आपत्ती व्यवस्थापनाचा पाया असे ----- या संकल्पनेस म्हणतात.
 - 3) महाराष्ट्र राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधी ची स्थापना आपत्ती व्यवस्थापन अधिनियम ----- अन्वये करण्यात आली.
 - 4) आपत्ती निवारण व्यवस्थापनात मुख्यत्वे ----- टप्पे असतात.
 - 5) एन.ई.ई.आर.आय. ही संस्था ----- प्रदूषण नियंत्रणासाठी कार्य करते.
 - 6) जगदिशला त्याच्या व्यवसायामुळे बहिरेपणा आला आहे. त्यास ----- म्हणतात.
 - 7) एन.डी.आर.एफ.ची स्थापना ----- साली झाली आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) आपत्ती म्हणजे काय?
 - 2) ज्वालामुखीचे प्रकार लिहा.
 - 3) जैविक घटकाचे तीन प्रकार सांगा.
 - 4) एन.डी.एम.ए.चे पूर्ण रूप लिहा.
 - 5) मानवनिर्मित आपत्ती कशास म्हणतात?
 - 6) आपत्ती व्यवस्थापनाचे घटक नमूद करा.
 - 7) आपत्ती व्यवस्थापनाच्या शासकीय संस्थांची नावे लिहा.
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) आपत्ती व्यवस्थापनासंबंधी आंतरराष्ट्रीय संस्थांची भूमिका स्पष्ट करा.
ब) आपत्ती व्यवस्थापनासंबंधी जाणीव जागृतीचे कार्यक्रम सांगा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) नैसर्गिक आपत्ती म्हणजे काय? कोणत्याही तीन नैसर्गिक आपत्तींचे कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.
ब) पर्यावरणीय व्यवस्थापनामध्ये शिक्षणाची भूमिका सोदाहरण स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) आपत्ती व्यवस्थापन म्हणजे काय ते सांगून आपत्ती व्यवस्थापनाचे चक्र उदाहरणासह स्पष्ट करा.
ब) माध्यमिक स्तरावर आपत्ती व्यवस्थापन प्रशिक्षणासाठी कोणतेही एक प्रशिक्षण प्रारूप तयार करा.
- प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16**
- अ) आपत्ती व्यवस्थापनासाठी ई-आशय विकसन
 - ब) पर्यावरणीय व्यवस्थापनासाठी प्रणाली उपागम
 - क) 'हवा प्रदूषण एक मानवनिर्मित आपत्ती' स्पष्ट करा.
 - ड) आपत्तीचे प्रकार
 - इ) ऊर्जा संसाधनांचे व्यवस्थापन

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
DISASTER MANAGEMENT**

Day & Date: Thursday, 28-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the blanks. 07**
- 1) Ozen layer depletion is a type of _____ disaster.
 - 2) The concept of _____ is called the foundation of disaster management.
 - 3) Maharashtra state Disaster Response fund is established by _____ act of disaster management.
 - 4) There are _____ major steps in Disaster Management.
 - 5) NEERI works for controlling the pollution of _____.
 - 6) Jagdish is become deaf by his profession it is called _____.
 - 7) NDRF is established in _____.
- B) Answer in one sentence. 07**
- 1) What is meant by Disaster?
 - 2) Write the types of volcanoes?
 - 3) State the three types of Biotic Resources.
 - 4) Write the full form of NDMA.
 - 5) What is meant by manmade disaster?
 - 6) Write components of disaster management.
 - 7) Write names of Government institution of disaster management.
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Explain the role of international agencies in disaster management.
 - b) State the awareness programme of Disaster Management.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) What is meant by Natural Disaster? Explain effects and causes of any three natural disasters.
 - b) Explain the role of education in environmental management with suitable examples.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) Define disaster management and explain disaster cycle with example.
 - b) Prepare any training module of disaster management at secondary level.
- Q.5 Write short notes (Any Four) 16**
- a) E-content development for disaster management
 - b) System approach to environmental management
 - c) Air pollution as a manmade disaster. Explain it
 - d) Types of Disaster
 - e) Management of energy resources

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019

ISSUES IN PLANNING, MANAGEMENT AND FINANCING OF EDUCATION

Day & Date: Saturday, 30-11-2019

Max. Marks: 70

Time: 03:00 PM To 05:30 PM

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07
- 1) शिक्षणातील संपादन आणि संधी मोजण्याचे साधन ----- आहे.
 - 2) शिक्षणावरील खर्च ----- म्हणून समजला जातो.
 - 3) केंद्रीय शिक्षण सल्लागार मंडळाची पुनर्रचना ----- वर्षी करण्यात आली.
 - 4) ग्राहकांच्या गरजा ----- मध्ये ओळखले जातात.
 - 5) नेतृत्व आणि मानवी संबंध निर्मितीमध्ये ----- ची भूमिका महत्त्वाची आहे.
 - 6) प्रभाव आणि शक्ती हे ----- संकल्पनेच्या संबंधित घटक आहेत.
 - 7) शिक्षण किंवा अध्यापनासाठी दिलेले शुल्क म्हणजे -----.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07
- 1) सर्वसमावेशक उपागमाच्या विरुद्ध कोणता उपागम आहे?
 - 2) MTA चे पूर्ण रूप काय आहे?
 - 3) शाळेचा मुख्य कोण आहे?
 - 4) पर्यवेक्षणाचे कार्य कोणते आहे?
 - 5) संस्थात्मक संस्कृती कोठे आढळते?
 - 6) माध्यमिक शाळांना कोणाचे अनुदान धोरण सांगितले आहे?
 - 7) माध्यमिक शाळेत मान्यताप्राप्त कर्मचारी पगारासाठी शासनाकडून किती टक्के अनुदान दिले जाते?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) केंद्रीय शिक्षण सल्लागार मंडळाची भूमिका विशद करा.
 - ब) समूह गतिशीलतेची संकल्पना विशद करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15
- अ) अपवादात्मक मुलांच्या समस्या आणि उपाययोजना स्पष्ट करा.
 - ब) शैक्षणिक व्यवस्थापन माहिती प्रणालीची संकल्पना आणि कार्य स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15
- अ) शाळेतील संस्थात्मक संस्कृतीवर प्रभाव करणारे घटक स्पष्ट करा.
 - ब) समान शिक्षण शुल्कचे गुण आणि दोष स्पष्ट करा.
- प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16
- अ) नियोजनासाठी शैक्षणिक खर्चाचे विश्लेषण
 - ब) संघर्ष व्यवस्थापन
 - क) शिक्षणासाठी अतिरिक्त संसाधने
 - ड) निधी नियंत्रणाचे मार्ग
 - इ) सर्वसमावेशक उपागम

Seat No.	
----------	--

Set **P**

M.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
ISSUES IN PLANNING, MANAGEMENT AND FINANCING OF EDUCATION

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
 Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
 2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the blanks. 07**
- 1) _____ is a measure of achievement and opportunity in education.
 - 2) Cost on education is considered as _____.
 - 3) Central Advisory Board of Education is reconstructed in the year of _____.
 - 4) Requirements of consumers are recognized in _____.
 - 5) The role of _____ is important in creating leadership and human relations.
 - 6) Influence and Power are the factors regarding the concept of _____.
 - 7) A fee paid for instruction or teaching is called _____.
- B) Answer in one sentence. 07**
- 1) Which is the opposite approach of comprehensive approach?
 - 2) What is the full form of MTA?
 - 3) Who is the Head of a school?
 - 4) Which is the function of supervision?
 - 5) Where is found organizational culture?
 - 6) Whose grant-in-aid policy is stated to secondary education?
 - 7) How many percentage grants is given by government for the salary of approved staff in secondary school?
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) State the role of Central Advisory Board of Education.
 - b) State the concept of group dynamics.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) Explain the problems and remedies of exceptional children.
 - b) Explain the concept and functions of Educational Management Information System.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) Explain the factors influencing organizational culture in school.
 - b) Explain the merits and demerits of Uniform Tuition Fees.
- Q.5 Write short notes. (Any Four) 16**
- a) Analysis of educational expenditure for planning
 - b) Conflict management
 - c) Additional resources for education
 - d) Ways of controlling funds
 - e) Comprehensive approach

Seat
No.

Set P

**M.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
PEDAGOGY AND CURRENT ISSUES IN ENVIRONMENT**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) 'सूक्ष्मजीव' हा ----- पर्यावरणाचा प्रकार आहे.
 - 2) 'पर्यावरणीय जागृती' हे मूल्य शालेय अभ्यासक्रमातून रुजवण्याची अंमलबजावणीस सन ----- पासून सुरुवात झाली.
 - 3) 'अरण्यक' हे ----- चे उदाहरण आहे.
 - 4) वसुंधरा दिन म्हणून ----- हा दिवस साजरा केला जातो.
 - 5) पर्यावरणीय समस्यांविषयी माहितीचे संकलन, विश्लेषण व त्यानुसार अनुमान काढणे, ही पर्यावरणासंबंधी अध्ययन निष्पत्ती ----- स्तारावरील विद्यार्थ्यांसाठी आहे.
 - 6) शाश्वत विकासासंबंधी जागतिक परिषद ----- येथे भरली होती.
 - 7) आम्ल पर्जन्याचा अर्थ समजून घेण्यासाठी ----- स्केलचा वापर करतात.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) पर्यावरणीय आरोग्य म्हणजे काय?
 - 2) पर्यावरण शिक्षण अध्ययनासाठी कोणत्याही दोन कार्यनीती सूचवा.
 - 3) पर्यावरण शिक्षणासंदर्भात शैक्षणिक संस्थांची कोणत्याही दोन जबाबदाऱ्या सांगा.
 - 4) जागतिक तापमान वाढणे म्हणजे काय?
 - 5) पहिली पर्यावरणासंदर्भात आंतरराष्ट्रीय परिषद कोठे झाली?
 - 6) अभिवृत्ती मालिकेचे प्रकार सांगा.
 - 7) पर्यावरण शिक्षणासंबंधित कोणत्याही दोन अशासकीय संस्थांची नावे लिहा.
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) पर्यावरणीय अभिवृत्ती रुजविण्यासाठी कुटुंबाची भूमिका वर्णन करा.
ब) सद्यःस्थितीतील पर्यावरणीय समस्या सांगून त्यावर उपाययोजना सुचवा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) पर्यावरणीय समस्या कोणत्या? पर्यावरणीय समस्यांच्या संदर्भात शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा.
ब) संयुक्त राष्ट्रांच्या पर्यावरणीय कार्यक्रमांची उद्दिष्टे व कार्ये स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) पर्यावरण शिक्षण प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे प्रमुख घटक कोणते? त्यांची सोदाहरण चर्चा करा.
ब) पर्यावरण शिक्षणासाठी प्रसार माध्यमांची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16**
- अ) पर्यावरण आणि मानव यांच्यातील परस्परसंबंध
 - ब) पर्यावरण शिक्षणासाठी अध्यापन कार्यनीती
 - क) पर्यावरण शिक्षणातील राज्य शासनाची भूमिका
 - ड) घरगुती आणि औद्योगिक टाकाऊ
 - इ) पर्यावरण शिक्षण शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये

Seat No.	
----------	--

Set **P**

**M.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
PEDAGOGY AND CURRENT ISSUES IN ENVIRONMENT**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the blanks. 07**
- 1) Micro organs is a type of _____ environment.
 - 2) The implementation of inculcating environmental awareness value through school curriculum is started from the year _____.
 - 3) Aranyak is the example of _____.
 - 4) 'Vasundhara Day' is celebrated on _____.
 - 5) Collection, Analysis and Conclusion of Data about environmental problems is the learning out comes for the students of _____ level.
 - 6) World conference about Sustainable Development is organized at _____.
 - 7) _____ Scale is used to understand the meaning of acid rain.
- B) Answer in one sentence. 07**
- 1) What is meant by Environmental Health?
 - 2) Suggest any two learning strategies for Environmental Education.
 - 3) State the any two responsibilities of educational institute for environmental education.
 - 4) What is global warming?
 - 5) Where was the first environmental International Conference Organized?
 - 6) State the types of attitude scale.
 - 7) Write name of any two NGO's of environmental education.
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Describe the role of family in including environmental attitude.
 - b) State the current environmental issues and suggest their solution.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) What are the environmental issues? Explain the role of teacher about environmental issues.
 - b) Explain the objectives and functions of United Nations Environmental Programme.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) What are the major components of training programme of Environmental Education? Discuss with suitable examples.
 - b) Explain the role of media in environmental education.
- Q.5 Write short notes. (Any Four) 16**
- a) Relation between Man and Environment
 - b) Teaching strategies for environmental education
 - c) Role of state government in environmental education
 - d) Industrial and household waste
 - e) Characteristics of Environmental Education Teacher.

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - II) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
PHILOSOPHY OF EDUCATION**

Day & Date: Saturday, 23-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) 3H ची संकल्पना ----- यांनी सांगितली आहे.
 - 2) मूल्यांचे मूळ, स्वरूप आणि प्रकार संबंधित ----- ही तत्वज्ञानाची शाखा आहे.
 - 3) तार्किक पृथक्करण ही तत्वज्ञानाची ----- संकल्पना आहे.
 - 4) अस्तित्ववाद हा ----- तत्वज्ञानाचा संप्रदाय आहे.
 - 5) श्रीनिकेतनची स्थापना ----- यांनी केली.
 - 6) राष्ट्रीय एकात्मता हे ----- मूल्याचे उदाहरण आहे.
 - 7) अहिंसा हे ----- मूल्याचे उदाहरण आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) शिक्षण आणि तत्वज्ञान या एकाच नाण्याच्या दोन बाजू आहेत असे कोणी सांगितले आहे?
 - 2) जीवनाचा हेतू समजण्यासाठी काय उपयुक्त आहे?
 - 3) पौर्वात्य तत्वज्ञानाच्या कोणत्या संप्रदायाने प्रश्नोत्तर ही अध्ययन- अध्यापन पध्दती असायला हवी असे सांगितले?
 - 4) जैन तत्वज्ञानामध्ये अध्ययनाचे किती टप्पे सांगितले आहेत?
 - 5) रिपब्लिक हा ग्रंथ कोणी लिहिला आहे?
 - 6) शिक्षणाची प्रक्रिया आणि ध्येय एक आहेत असे कोणी सांगितले आहे?
 - 7) नैतिक मूल्यांचा अर्थ सांगा.
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) तत्वज्ञानाची कार्ये विशद करा.
ब) मूल्यांचा अर्थ विशद करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) ज्ञानमीमांसा आणि शिक्षण यांतील संबंध स्पष्ट करा.
ब) पौर्वात्य तत्वज्ञानाचा संप्रदाय म्हणून जैन तत्वज्ञानाचे चिकित्सक परिक्षण करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) शिक्षणाची ध्येये, अभ्यासक्रम आणि शिक्षकाची भूमिका यासंदर्भात रविंद्रनाथ टागोरांच्या विचारांचे चिकित्सक परिक्षण करा.
ब) भारतीय संविधानात उल्लेख केलेली राष्ट्रीय मूल्ये आणि त्यांचे शैक्षणिक उपयोजन स्पष्ट करा.
- प्र.5 थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16**
- अ) आवश्यकतावादाचे शैक्षणिक सिध्दांत
ब) शिक्षणाची ध्येये संदर्भात जॉन ड्युईचे विचार
क) सामाजिक मूल्ये
ड) तत्वज्ञानाच्या वैदिक संप्रदाय संदर्भात अभ्यासक्रम
इ) शिक्षणाची ध्येये संदर्भात महात्मा गांधींचे विचार

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - II) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
PHILOSOPHY OF EDUCATION**

Day & Date: Saturday, 23-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 07**
- 1) The concept of 3H is stated by _____.
 - 2) _____ is the branch of philosophy which deals with origin, nature and types of values.
 - 3) Logical Analysis is the _____ concept of Philosophy.
 - 4) Existentialism is a _____ school of Philosophy.
 - 5) Shriniketan was established by _____.
 - 6) National Integration is the example of _____ value.
 - 7) Non-violence is the example of _____ value.
- B) Answer in One Sentence. 07**
- 1) Who has stated that Education and philosophy are the two sides of a coin?
 - 2) What is useful to understand the purpose of life?
 - 3) Which School of Eastern Philosophy has stated that question-answer should be the method of teaching-learning?
 - 4) How many steps of learning are stated in Jain Philosophy?
 - 5) Who has written the book 'Republic'?
 - 6) Who has stated that the process and the goal of education are one?
 - 7) State the meaning of moral values.
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) State the functions of Philosophy.
 - b) State the meaning of values.
- Q.3 Answer the following questions (Any One) 15**
- a) Explain the relation between Epistemology and Education.
 - b) Make a critical analysis of Jain Philosophy as a school of Eastern Philosophy.
- Q.4 Answer the following questions (Any One) 15**
- a) Make a critical analysis of Rabindranath Tagore's thoughts with reference to aims of education, curriculum and role of teachers.
 - b) Explain the National Values as mentioned in Indian Constitution and their educational implications.
- Q.5 Write short notes (Any Four) 16**
- a) Educational Theories of Essentialism
 - b) Thoughts of John Dewey with reference to aims of education
 - c) Social Values
 - d) Curriculum with reference to Vedic school of philosophy
 - e) Thoughts of Mahatma Gandhi with reference to aims of education

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester - II) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
SOCIOLOGY OF EDUCATION

Day & Date: Tuesday, 26-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07
- 1) जागतिकीकरणाची सुरुवात ----- बाबीतून झाली.
 - 2) जागतिक शांतता प्रस्थापित करणे हे ----- चे प्रमुख उद्दिष्ट आहे.
 - 3) सर्व शिक्षा अभियानाचा प्रारंभ ----- योजनेत झाला.
 - 4) सामाजिक अभ्यास हा ----- चा अभ्यास आहे.
 - 5) ----- म्हणजे समूहातील मानवी वर्तनाचा अभ्यास.
 - 6) सामाजिकीकरणाच्या प्रक्रियेत सर्वात जास्त सामाजिकीकरण ----- या घटकामार्फत होते.
 - 7) कलम 29 हे ----- संरक्षणाशी संबंधित आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07
- 1) कोणत्या समितीने 'नॅशनल पॉलिसी ऑफ एज्युकेशन' 1986 चे पुनरावलोकन केले?
 - 2) 'इग्नूचे' मुख्यालय कोठे आहे?
 - 3) समाजशास्त्राचा जनक कोणाला म्हटले जाते?
 - 4) कलम 23 आणि 24 काय आहे?
 - 5) मानवी हक्क जाहिरनामा कोणत्या साली प्रसिद्ध झाला?
 - 6) सामाजिक बदलासाठी कोणता घटक महत्त्वाचा आहे?
 - 7) विविध भाषा, वंश व धर्म हे कोणत्या प्रकारच्या संस्कृतीचे घटक आहेत?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- 1) निरंतर शिक्षणाची गरज आणि महत्त्व स्पष्ट करा.
 - 2) आंतरराष्ट्रीय सामंज्यस्याची संकल्पना स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15
- 1) जागतिकीकरण, उदारीकरण आणि खाजगीकरण ह्या संकल्पना स्पष्ट करा.
 - 2) सामाजिकीकरण म्हणजे काय? सामाजिकीकरणामध्ये कुटुंबाची व शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15
- 1) शांतता शिक्षण म्हणजे काय? शांतता शिक्षणाचे विविध प्रकार लिहा.
 - 2) वंचित घटक म्हणजे काय? वंचिताच्या शैक्षणिक समस्या व त्यावरील उपाय स्पष्ट करा.
- प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16
- 1) शांततेसाठी शिक्षण : दृष्टीकोन
 - 2) सामाजिक परिवर्तनातील अडथळे
 - 3) बहुसांस्कृतिक समाजाचा अर्थ व स्वरूप
 - 4) शिक्षण ही एक सामाजिक प्रणाली
 - 5) शांतता शिक्षणाची गरज आणि घटक

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester - II) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
SOCIOLOGY OF EDUCATION

Day & Date: Tuesday, 26-11-2019
 Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
 2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 07**
- 1) The commencement at Globalization occurred through _____ phenomenon.
 - 2) To establish international peace is the main objective of _____.
 - 3) 'Sarva Shiksha Abhiyan' was started in _____th policy.
 - 4) The study of society is nothing but study of _____.
 - 5) _____ as the study of human behavior in groups.
 - 6) The maximum contribution to the process of socialization in general comes from _____.
 - 7) Article 29 is related with the protection of _____.
- B) Answer in One Sentence. 07**
- 1) Who reviewed 'National Policy of Education 1986'?
 - 2) Where is the 'IGNU' situated?
 - 3) Who is the founder of Educational Sociology?
 - 4) What is the article 23 and 24 related with?
 - 5) In which year Universal declaration of Human Right is published?
 - 6) Which factor is most important for social change?
 - 7) In which type of cultural society, different languages, heredity, religions are involved?
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Explain need and importance of continuous Education?
 - b) Explain concept of International Understanding?
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) Explain the concept of Globalization, Liberalization and Privatization?
 - b) What is socialization? Explain the role of family and education in socialization?
- Q.4 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) What is the concept of peace Education? Write various types of peace Education?
 - b) What is meant by education for disadvantaged class? Discuss their educational problems & remedies.
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four) 16**
- a) Education for Peace: Approaches
 - b) The barriers in social change
 - c) Meaning & Nature of Multicultural Society
 - d) Education is a social system
 - e) Need and components of peace Education

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - II) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
CURRICULUM STUDIES**

Day & Date: Thursday, 28-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) निकोलस व निकोलस यांचे अभ्यासक्रम विकासाचे प्रतिमान ----- या वर्षी विकसित करण्यात आले.
 - 2) अभ्यासक्रमाच्या ----- आधारामध्ये मानवी कृतीच्या वर्गीकरणावर भर दिलेला असतो.
 - 3) पारंपारिक दृष्टीकोन म्हणून ----- अभ्यासक्रम विकसन दृष्टीकोन ओळखला जातो.
 - 4) अभ्यासक्रमांचे उद्दिष्ट, आशय, व्यवहार मार्ग व ----- हे घटक आहेत.
 - 5) अध्ययन अनुभवांशी संबंधित विद्यार्थ्यांचे वय व ----- ; हा एक चांगल्या अध्ययन अनुभवांचा निकष आहे.
 - 6) अभ्यासक्रम विकासाचे व्हिल्स व बॉडी यांचे प्रतिमान ----- यावर्षी विकसित करण्यात आले.
 - 7) समस्या निराकरण अभ्यासक्रम हा ----- अभ्यासक्रम दृष्टीकोनाशी संबंधित असतो.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) अभ्यासक्रम म्हणजे काय?
 - 2) अभ्यासक्रम म्हणजे अध्ययनाचे नियोजन असते हे कोणी सांगितले?
 - 3) अध्ययन अनुभूतींचे एकात्मिकरण याची व्याख्या लिहा.
 - 4) समूदाय केंद्रित अभ्यासक्रमात शिक्षकांची प्रमुख भूमिका काय असते?
 - 5) अभ्यासक्रम दृष्टीकोन म्हणजे काय?
 - 6) विद्यार्थ्यांची आवड व नावड याचा विचार करणारा अभ्यासक्रम विकसन दृष्टीकोन कोणता?
 - 7) अभ्यासक्रमाची निरंतरता याची व्याख्या सांगा.
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) अध्ययन अनुभूतींच्या विकसनाचे निकष स्पष्ट करा.
ब) अभ्यासक्रम विकसनाचे व्हिल्स व बॉडी यांचे प्रतिमान स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) मानवतावादी अभ्यासक्रमाचा मानसशास्त्रीय आधार सांगा. मानवतावादी अभ्यासक्रमातील शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.
ब) अभ्यासक्रमाचे तात्विक व आदर्शवादी आधार सांगा. अभ्यासक्रमाचे निर्धारक स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) अभ्यासक्रम विकसन म्हणजे काय? अभ्यासक्रम विकसनाचे टेलर व हिल्डा टाबा यांचे प्रतिमान स्पष्ट करा.
ब) अध्ययन अनुभूती म्हणजे काय? अध्ययन अनुभूतींची निवड करताना लक्षात घ्यावयाच्या बाबी स्पष्ट करा.
- प्र.5 टिपा लिहा. (कोणतेही चार) 16**
- अ) केंद्रित व अकेंद्रित अभ्यासक्रमातील फरक सांगा.
ब) आंतरविद्याशाखीय अध्ययन अनुभूतींची संकल्पना स्पष्ट करा.
क) सामाजिक पुनरचनावादी अभ्यासक्रमाची गुणवैशिष्ट्ये सांगा.
ड) अभ्यासक्रमाची कोणतेही एक उपपत्ती स्पष्ट करा.
इ) अभ्यासक्रम विकसनाचे भविष्यवादी प्रतिमान स्पष्ट करा.

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - II) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
CURRICULUM STUDIES**

Day & Date: Thursday , 28-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 07**
- 1) Nicholls and Nicholls model of curriculum development was developed in the year _____.
 - 2) In the _____ basis of curriculum, they stress on classification of activities of man or human.
 - 3) _____ curriculum development approach is also known as traditional approach.
 - 4) The components of curriculum are objectives, content, transaction mode and _____.
 - 5) Students age and _____ is related to learning experiences, this is one of criteria of good learning experience.
 - 6) Wiles and Bondi model of curriculum development was developed in the year _____.
 - 7) Problem solving curriculum is related to _____ curriculum approach.
- B) Answer in One Sentence. 07**
- 1) What is meant by curriculum?
 - 2) Who stated that curriculum means planning of learning?
 - 3) State definition of integration of learning experiences.
 - 4) What is the main role of teacher in community centered curriculum approach?
 - 5) What is meant by curriculum approach?
 - 6) In which curriculum development approach, they think about Students likes and dislikes?
 - 7) State definition of continuity in curriculum
- Q.2 Answer the following Questions. 10**
- a) Explain the criteria for developing learning experiences.
 - b) Explain the wiles and Bondi model of curriculum development.
- Q.3 Answer the following Questions. (Any One) 15**
- a) State the Psychological basis of humanistic curriculum. Explain role of the teacher in humanistic curriculum.
 - b) State philosophical and ideological basis of curriculum. Explain the determinants of curriculum.
- Q.4 Answer the following Questions. (Any One) 15**
- a) What is meant by curriculum development? Explain Tyler and Hilda Taba model of curriculum development.
 - b) What is meant by learning experiences? Explain points to be considered while selecting learning experiences.

Q.5 Write Short Notes. (Any Four)

- a) State difference between centralized and decentralized curriculum.
- b) Explain the concept of interdisciplinary learning experiences.
- c) State the characteristics of social reconstructionist curriculum.
- d) Explain any one theory of curriculum.
- e) Describe the futuristic model of curriculum development.

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - II) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
TEACHER EDUCATION-I**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) आंतरवासिता कार्यक्रमाचा हेतू ----- हा आहे.
 - 2) शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमाचा अभ्यासक्रम ----- नुसार बदलतो.
 - 3) सुट्या पाटाची मालिका म्हणजे ----- होय.
 - 4) सेवापूर्ण शिक्षक प्रशिक्षणाच्या अभ्यासक्रमाची निर्मिती ----- संस्थेने केली.
 - 5) आशय क्षेत्राचा समावेश ----- या मध्ये होतो.
 - 6) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणासाठी ----- हे संक्षिप्त रूप राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणामध्ये दिले आहे.
 - 7) शिक्षक शिक्षण आराखड्यात अध्यापन कौशल्य ----- आणि अध्यापन संस्कृतीचा समावेश होतो.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) दूरस्थ शिक्षण म्हणजे काय?
 - 2) ऑनलाईन शिक्षणाची व्याख्या लिहा.
 - 3) प्रौढ शिक्षणाचे एक वैशिष्ट्य लिहा.
 - 4) शिक्षकांचा व्यावसायिक विकास म्हणजे काय? तुमच्या मते लिहा.
 - 5) प्रत्याभरण म्हणजे काय?
 - 6) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षण म्हणजे काय?
 - 7) शिक्षक शिक्षणातील छात्र सेवाकालाची व्याख्या लिहा.
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) शिक्षक शिक्षणाचे स्वरूप व व्याप्ती लिहा.
ब) शिक्षक शिक्षण अभ्यासक्रमाचे घटक लिहा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) प्रभावी सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षकाची वैशिष्ट्ये आणि गुण स्पष्ट करा.
ब) शिक्षक शिक्षणाच्या आंतरवासिता (छात्र सेवाकाल) चे महत्व व व्याप्ती स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणाचे मार्ग (पध्दती) लिहा व स्पष्ट करा.
ब) 'विद्यार्थी शिक्षक' संचिका मूल्यनिर्धारण स्पष्ट करा.
- प्र.5 खालील प्रश्नाची उत्तरे लिहा. (कोणताही चार) 16**
- अ) सेवापूर्व शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमाचे उद्दिष्टे लिहा.
ब) शिक्षकांच्या निरंतर व्यावसायिक विकासाची गरज स्पष्ट करा.
क) विद्यार्थी शिक्षकांचे 'प्रौढ अध्ययनार्थी' म्हणून वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
ड) सेवांतर्गत शिक्षक प्रशिक्षण कार्यक्रम कोणते?
इ) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणातील प्रत्याभरणाचे महत्व स्पष्ट करा.

Seat No.	
-----------------	--

**M.Ed. (Semester - II) (New) (CBCS) Examination Oct/Nov-2019
TEACHER EDUCATION-I**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks** **07**
- 1) The aim of an Internship programme is _____.
 - 2) Curriculum of teacher education programme is changed according to _____.
 - 3) The series of stray lessons means _____.
 - 4) Curriculum for pre-service teacher training was designed by _____ institution.
 - 5) The area of content is included in _____.
 - 6) In the National education policy, _____ is the short form for the inservice teacher education.
 - 7) In teacher education design, teaching skill, _____ and teaching culture are included.
- B) Answer in one sentence.** **07**
- 1) What is distance education?
 - 2) Define online education.
 - 3) Write one feature of Adult education.
 - 4) What do you mean by Teachers professional development?
 - 5) What is feedback?
 - 6) What do you mean by Inservice teacher education?
 - 7) Define Internship in Teacher education.
- Q.2 Answer the following questions.** **10**
- a) Explain the nature and scope of Teacher education.
 - b) Write the components of teacher education curriculum.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) Explain qualities and characteristics of effective in-service teacher educator.
 - b) Explain scope and significance of Internship of teacher education programme?
- Q.4 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) Write and explain modes of inservice teacher education?
 - b) Explain students Teacher port folio assessment?
- Q.5 Answer the following questions. (Any Four)** **16**
- a) Write objectives of pre-service Teacher education programme?
 - b) Explain the need of continuing professional development of Teacher?
 - c) Explain the characteristics of student teacher as an adult learner.
 - d) What are the Inservice teacher training programme?
 - e) Explain the significance of feed back in in-service Teacher education.

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - II) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
PHILOSOPHY OF EDUCATION**

Day & Date: Saturday, 23-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) तत्वज्ञान हे सर्वोच्च संगीत होय असे ---- यांनी सांगितले आहे.
 - 2) आत्मबोध हे ---- चे कार्य आहे.
 - 3) अस्तित्ववाद हा ---- तत्वज्ञानाचा संप्रदाय आहे.
 - 4) तार्किक विश्लेषण ही तत्वज्ञानाची ---- संकल्पना आहे.
 - 5) शिक्षणाचे ध्येय हे माणूस घडविणे असावे असे ---- यांनी सांगितले आहे.
 - 6) सामाजिक जाणीव विकासासाठी ---- मूल्य मदत करते.
 - 7) चारित्र्य हे ---- मूल्याचे उदाहरण आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) द्वंद्वात्मक उपागम यांनी विशद केला आहे?
 - 2) ज्ञानाच्या पद्धती आणि मर्यादा संबंधीत तत्वज्ञानाची कोणती शाखा आहे?
 - 3) पौरात्य तत्वज्ञानाचा कोणताही एक संप्रदाय सांगा?
 - 4) शांतीनिकेतनची स्थापना कोणी केलेली आहे?
 - 5) बेसिक एज्युकेशनची संकल्पना कोणी सांगितलेली आहे?
 - 6) राष्ट्रीय एकात्मकतेच्या विकासासाठी कोणते मूल्य कार्य करते?
 - 7) सौंदर्यविषयक मूल्यांचा अर्थ विशद करा.
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- 1) तत्वज्ञानाची गरज विशद करा.
 - 2) शिक्षकाची भूमिका यासंदर्भात महात्मा गांधीचे विचार विशद करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- 1) ज्ञानाचे स्वरूप, स्रोत आणि ध्येये स्पष्ट करा.
 - 2) शिक्षणाची ध्येये, अभ्यासक्रम आणि शिक्षकांची भूमिका संदर्भात आवश्यकतावादाचे चिकित्सक परिक्षण करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- 1) शिक्षणाची ध्येये, अभ्यासक्रम आणि शिस्त यासंदर्भात स्वामी विवेकानंद यांच्या विचारांचे चिकित्सक परिक्षण करा.
 - 2) मूल्यांचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- प्र.5 थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16**
- 1) तत्वज्ञानाचा अर्थ
 - 2) शिक्षणाची ध्येये संदर्भात प्लेटोचे विचार
 - 3) मूल्यांचा अर्थ
 - 4) भारतीय संविधानात समाविष्ट राष्ट्रीय मूल्यांचे शैक्षणिक उपयोजन
 - 5) द्वंद्वात्मक उपागम

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - II) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
PHILOSOPHY OF EDUCATION**

Day & Date: Saturday, 23-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 07**
- 1) Philosophy is the highest music, it is stated by _____.
 - 2) Self-realization is the function of _____.
 - 3) Existentialism is the _____ school of philosophy.
 - 4) Logical Analysis is the _____ concept of philosophy.
 - 5) The aim of education should be Man-making, it is stated by _____.
 - 6) _____ Value helps to develop the awareness of society.
 - 7) Character is the example of _____ value.
- B) Answer in one Sentence. 07**
- 1) Who has stated Dialectical Approach?
 - 2) Which branch of philosophy deals with the methods and the limits of knowledge?
 - 3) State any one school of Eastern philosophy.
 - 4) Who has established of Shantiniketan?
 - 5) Who has stated the concept of Basic Education?
 - 6) Which value works for the development of national integration?
 - 7) State the meaning of aesthetic values.
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) State the need of philosophy
 - b) State the thoughts of Mahatma Gandhi with reference to role of teacher.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) Explain the nature, sources and aims of knowledge.
 - b) Make a critical analysis of Essentialism with reference to aims of education, curriculum and discipline.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) Critically analyze the thoughts of Swami Vivekanand with reference to aims of education, curriculum and role of teachers.
 - b) Explain the various types of values.
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four) 16**
- a) Meaning of philosophy
 - b) Thoughts of Plato with reference to aims of education
 - c) Meaning of values
 - d) Educational implications of National Values mentioned in Indian Constitution
 - e) Dialectical Approach